

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Az ébresztő kürt.

Helyzetem: lelkészi szolgálatomnak az a specialis jellege, melyet betöltök, engem itt már kezdettől fogva oly éber vigyázatra, oly sok irányba kiterjedő gondoskodásra kényszerít, a milyenről más viszonyok között élő lelkész-társaimnak fogalma sem lehet. Én nem látom magam körül a velem egy hitű, egy törekvésű testvérek sokaságát; nem érzem egy ily sokaság jelenlétének megnyugtató hatását; sokkal inkább látok egy tőlünk idegen érzésű nagy tömeget, a mely nem csak vallásilag, de nyelvben is különbözik mi tőlünk és e roppant nagy idegen tömeg között 30—40 községben, kisebb-nagyobb csoportban szétszórva élnek az én református magyar testvéreim, kiteve annak a fizikai törvénynek hatása alá, melyet a nagy testek nyomása a kisebbekre gyakorolni szokott. Itt tehát természetes és szükséges is a folytonos, szakadatlan éberség az Ur nyája felett.

De világos tények igazolják, hogy napjainkban már nem csak az ilyen helyeken van szükség a folytonos éberségre, az örállók feszült figyelmére, hanem mindenütt; minden városban, minden községben, minden egyházban. Ott is, hol híveink ezrei élnek kevés más vallásúak között. Ime ott van Debrecen példája. A magyar kálvinizmus megtörhetetlennek tartott bástyája, mindnyájunk szemefénye és dicsekedése, a nagy hírű debreceni egyház porladozik, omlik, szakadozik. Csak egy merész ember kellett, ki bontó csákányát felemelje az erős falakra, már készül a rés, melyen majd *többen* is behatolnak, hogy rommá tegyék a mi várunkat.

De nem Megszólalt már az ébresztő kürt. A „Lélek“ harsogása zúgott: „*Serkenj fel te, ki aluszol!*“ Az alvó református közszellem fel is fog ébredni s régi dicsőségének fénye újra ragyogni fog. Én e hitben vagyok.

Meleg üdvözet azért az én szeretett bará-

tomnak, Eröss Lajosnak, hogy ő bátor szívvel vállalkozott megfűjni a debreceni vész-kürtöt. Nemcsak Debrecenben hallatszott annak érces zengése, de kihatott az egyházaink végső ör-állomásáig. Csak hadd repüljön az ébresztő hang végig az alföldi rónán, sokszoros erővel verjék vissza azt a kárpáti ormok, mindenütt megragadva a lelkeket annak a nagy és áldásos célnak: *az evangéliumi reform. közszellemet országszerte hatalmassá, diadalmassá kell tenni.*

Itt az ideje, itt a tizenkettedik óra, hogy erre a célra mindnyájan egyesüljünk. A romanizmus szelleme kétségbevonhatatlanul minden vonalon előre tör. A talaj jól el van számára készítve. Az ugynevezett közszellemet a pápista kovász teljesen áthatotta már. Még a tisztán ref. felfogást és érzést is megrontotta, a mi nagy liberalizmusunk, a mi iskoláinkban, szószékeinken, a közélet minden fórumán hirdetünk és sürgetünk, készen álló, megmunkált talaj a pápista vetések számára. Ezért hódolnak a debreceni nyakas kálvinisták is Wolafka előtt, ezért magasztalják eljárását. És a mint Debrecenben történik, úgy történik ez mindenütt e hazában. A kálvinista nép p. o. szentül hisz a plébánusoknak a saját kárára, a saját lelkésze ellenére is. Hiszi azon ámitását is, hogy vegyes házasságoknál a törvény most azt rendeli, hogy minden születendő gyermek egy vallású legyen, persze az az egy vallás, csak római lehet s így egész nyugodt lélekkel írja alá a reversálist. Lám az élelmesség mint tudja a gonosznak kiáltott törvényt is a maga hasznára kihasználni ámitással. Intelligens osztályaink is a műveltség és türelem megsértését látnák abban, ha a római sötét szellem ellen védelmi állást kellene elfoglalniok. Helyes is, hogy lehetőleg a békesség fentartása, a háborúság kikerülése irányítson bennünket, csak hogy azért vigyáznunk kell, nehogy békeszeretetünk

miatt a magasabb célok és érdekek romlást szenvedjenek. Én magam is igen szeretem a békességet mindenkivel, de minden békesség-szeretetem sem tartóztat attól, hogy mikor okot látok a harcra, ezt is fel ne vegyem.

Pár év előtt p. o. az itteni áll. gymnasium igazgatója és a vele szövetkezett fanatikus róm. kath. káplán a vegyes házasságból született s annak idején pápista pap által keresztelt prot. vallású fiukat erővel át akarta katholizálni. Pápista hittan tanulásra, misére járásra, ott térdeplésre stb. kényszerítette őket. Miután a szóbeli kapacitálásra kijelentette, hogy ő a törvényre semmit nem ad, mert — ő szerinte — a kit pápista pap keresztel, az pápista, ha az apja református is; azonnal küldöttségileg mentünk a kultuszminiszterhez s orvoslást kértünk. A vizsgálat meg is ejtetett, a bűn konstataáltatott s az igazgatónak az erélyes megrováson kívül, szigorú útasítás adatott a prot. tanulók templomba járásáról, úgy hogy ez az ügy teljesen rendeztetett úgy, a mint azt az igazság kívánja. Csak abban történt igazságtalanság, hogy bár ez igazgatónak eltávolítását több ízben ígérték illetékes tényezők, ez maig is itt van, a mi bizonyos kath. befolyásnak eredménye kétségkívül.

Megemlítésre méltó és a pápistaság irányát jellemző itt az a körülmény, hogy a magyar református egyház, ennek munkássága, törek-

zése a nemzetiségek részéről soha semmi irányban ellenszenvet, vagy rossz akaratot ne keltett fel, de igenis azt keltett sokszor a magát magyarnak hirdető róm. kath. egyház s annak némely lovagjai részéről. Az a tapasztalatom itt nekem, hogy a közönségesen ellenségnek tartott nemzetiség bennünket szives készséggel támogat céljainkban; irántunk jó akarattal van eltelve, míg a kath. törekvés mindent felhasznál, a mivel csak gondolata szerint árthat, vagy ha tőlünk valakit elhódíthat. Ez ugyan ritkán sikerül neki, de elég szomorú tény az, hogy lehetetlen észre nem venni, hogy a kálvinizmus szívében mint ellenség él, a mi ellen alkalomadtán bármire képesek is.

Nekünk tehát Magyarország mind a kétezer egyházában tisztában kell lennünk azzal, hogy köztünk — mint már oly régóta — most is az életharc folyik. Tisztában kell lennünk azzal is, hogy ha a védekezés, sőt hódítás terére mi rá nem lépünk, akkor nyomról nyomra, napról napra pusztulunk s lassanként elsorvadunk, elfogyunk, mint a tavaszi hó.

Mit kell hát cselekednünk? Hozzá látni a legnagyobb igyekezettel, sietséggel az erősítés munkájához. A presbyteriumoktól kezdve fel a konventig minden szervezeti fokon változtassuk meg az eddig szokásos életnyilvánulást. A száraz közigazgatási dolgokon kívül fektessünk súlyt

TÁRCA.

Báró Eötvös József.

Népszerű vallásos felolvasás.

(Vége.)

4. A végre, hogy az ember a maga hivatását a földön betöltse, föltétlenül szükséges, hogy embertársaival állami szervezetet alkosson és ebben éljen. A keresztyén vallás az állami szervezetet is, Isten törvényével hozza összeköttetésbe és így annak felségesebb és magasztosabb jelentőséget kölcsönöz, mintha azt közös emberi megegyezés szüleményének tekintjük. Nem csak az ember, hanem Isten is akarja, hogy az ember államban éljen és az állami élet csak akkor felel meg magasztos céljának, ha benne az emberi jóakarát az isteni akarattal egyesül. Ezért igen helyesen az államról is szól a mi hitvallásunk. A harmincadik részben egyebek között ez áll: „mindennemű fejedelemség Istentől rendeltetett az emberi nemzet békeségére, csendességére és úgy, hogy e világon legfőbb helye legyen... Ennek főtiszte: a közönséges békeségre és csendességre gondot viselni és azt fentartani. A melyet csak akkor végezhet sikeresen, ha Istenfélő és keresztyén léssen.” Ez szól a fejedelmeknek, a kormányzóknak, tisztviselőknek, de van itt az alattvalókról is szó. Halljuk csak! Valamint az Isten a kormányzók által munkálja az ő népének jólétét, a kiket, mint atyát adott a világnak; úgy az alattvalók kötelesek megismerni Istennek az

állami felsőségben közlött jótéteményét. Tiszteljék azért és féljék a fejedelmet, mint Istennek szolgáját: szeressék őtet, jót akarjanak neki és imádkozzanak érte, mint atyjokért, engedelmeskedjenek minden jó és igaz parancsolatainak. Végre a vámokat és adókat és a mi egyéb afféle volna, megfizessék hiven és örömmel. És ha hazánk fenmaradása és az igazság kívánja, hogy a fejedelem háborút indítson, életüket is letegyék és vérüket is kionsáks annak fenállásáért és a fejedelemért és ezt az Ur nevében örömmel, bátran és jó kedvvel cselekedjék. Mert a ki ellene támad a fejedelemségnek, Isten haragját vonja magára. Kárhoztatunk azért minden fejedelemség megvelőket, pártütőket, a polgári társágnak ellenségeit.

A helvét hitvallás ezen pontja teljesen megegyezik a szentírás tanításával. A nagy apostol, Pál így szól a rómaiakhoz írt levele tizenharmadik részének 1—3. versében: *minden lélek a felsőbb hatalmasságoknak engedelmes legyen: mert nincsen hatalmasság, hanem Istentől és a mely hatalmasságok vannak, Istentől rendeltettek. Azért valaki ellene támad a hatalmasságnak, az Isten rendelésének támad ellene; a kik pedig ellene támadnak, ő magok büntetést szereznek maguknak. Mert a Fejedelmek nem a jó cselekedőknek, hanem a gonoszoknak vagynak rettegésökre. Akarsz-e pedig nem félni a hatalmasságtól? Cselekedjél jót és dicséreted léssen azzal.* Ezért nem csoda, ha a socialisták, anarchisták az egyházban és papokban látják legnagyobb ellenségeket, ezek ellen dühöngenek, mert ezek

oly dolgokra is, melyekből élet, erő, bizalom, lelkesedés árad ki az egyház minden rétegeibe. Azt a lelket vigyünk be az egyházi élet minden megnyilatkozásába, a melyről Ezékiel prófétánál olvassuk, hogy „megelevenítette a száraz csontokat és tőle álla lábaira felette igen nagy sereg“.

Aztán egész nevelési módunkat ételteljesebbé, áthatóbbá kell tennünk a népiskolától a theologiai intézetig. Ne csak tanítsunk, hanem a szíveket töltsük meg olthatatlan tüzzel, hittel, buzgósággal.

Az élet és a kor szükségait, követelményeit jobban figyelembe kell vennünk, mint azt most cselekedszük. Talán némely elveinket nem volna kár feladni és új elveket vallani, a melyek a gyakorlati élet s az egyház nagy céljainak megközelítése szempontjából hasznosabbak.

Sok üdvös terv, sok áldásos gondolat van már e tekintetben felszínen tartva, csak hogy a terv ne legyen mindig terv, hanem ha élet van benne, meg kell valósítani sürgősen.

Részemről a gyümölcsöző, a sikert ígérő reformok embere vagyok. De természetesen, hogy minden reform próbaköve a Szentírás, a Krisztus és az ő igéje. Ha talán a racionalismusból, a materiálismusból több ragadt egyházi közéletünk mozgó kerekére, mint kellene; ha talán a világi élet, *politika* s több efféle kátyuba sülyesztették sok helyen egyházainkat, el kell ezeket

menten távolítani, ha másként nem, törvény útján s a Krisztus szabaddá, nagygyá tevő erőihez térni vissza minden ponton. Csak harsogjon hát tovább is az ébresztő kürt! Mind hangsúlyosabban és bátrabban hívja az embereket vigyázatra, harcra, munkára!

A debreceni ébredést kövesse mindenütt fénylő világosság támadása a lelkekben, a közéletben! Abban a világosságban majd megalakul, megerősödik az a református közszellem, a mi most nincs, de a mi mikor meglesz — bárki meglássa — még csodákat fog teremteni.

Fekete Gyula
ev. ref. lelkész.

Kántori állásaink a jövőben.

A kántorság nálunk annyira egygyé vált a tanítósággal, hogy midőn a tanítói fizetések rendezése alkalmával ki kellett mutatni a külön kántori javadalmakat, hát a legnagyobb zavarba jutottunk s nem voltunk képesek a felmerült esetekben egyöntetűen eljárni.

A különválasztásnak nagyon sok esetben hátrányát érezte a tanító, általánosságban pedig — ha ez a dolog nem szánalódik — meg fogja árát adni az egyház.

Pedig hát a dolog természetében rejlik a helyes megoldás.

Ha mi nem lettünk volna annyira „békességszerető“, annyira áldozatra kész emberek, ha ősi jussunkat nem engedték volna oly könnyen megcsipegetni csak azért, nehogy a szabadelvűség miattunk kárt szenvedjen: hát akkor eszünkbe jut vala azonnal, hogy

A kik benne bíznak,
S hozzá folyamodnak,
Nem felejt el.

az állami rend fentartását Isten törvényére hivatkozva is követelik. Dicső, virágzó állam még vallás nélkül nem létezett. A vallásnak ezen áldott befolyására céloz a budapesti egyetem jelenleg is élő nagyírű tanára, Concha Győző, midőn egyebek közt ezt mondja: „az állam lényegileg a kebelében élő vallási meggyőződések szerint formulázza a maga céljait,“ vagy mondhatjuk más szavakkal: az államnak, ha boldog, dicső, szabad akar lenni, minden intézkedésében az Istent és erkölcsi világrend törvényét kell tekintetbe venni. A vallásnak az állami lét virágzására való áldott befolyására céloz ugyanő a következőkben: „a vallás a legmagasabbra bírja az emberi lelket emelni, legjobban megacélozza az emberi erőket.“ Hogy ez nem egy tanuló szobájában álmodozó tudós légből kapott elmélete, azt a világtörténelem ezer meg ezer pontja igazolja. De én csak egyet említek, a mi épen kezem ügyébe esik. Köztudomású dolog, hogy Krüger, a búr köztársaság hatalmas elnöke, a szabadságukért a csaták véres mezején küzdő honfiaknak, lelkük, karuk, bátorságuk megedzésére, azt ajánlotta, hogy énekeljék minél gyakrabban a harmincharmadik zsoltárt. És midőn egy ezerszerre nagyobb világhatalommal állanak szembe, rettenthetetlen hősökké teszi őket, midőn például ezt zengik:

A ki ő gyors lovában bízik,
Megcsalatozik dolgában,
A ki karjával dicsekedik,
Meg nem tartatik a hadban.
De a nagy Ur Isten,
Népére szüntelen
Néz szemével;

Ezért nem csoda, hogy oly nagy elméjű, széles látkörű férfi is, mint báró Eötvös József, az állami lét boldogságára és szabadságára mulhatatlanul szükségessé tartja a vallást, ide vonatkozólag így szól egyebek között: a vallásnak legnagyobb megvetői nem győzik ismételni, mennyire szükséges az a népnek; nekem pedig úgy látszik, hogy a vallás azoknak, kik a nép fölött uralkodnak, még szükségesebb. Mentől tágabbra terjed valakire nézve a fizikai lehetőségek köre, annál több szüksége van arra, hogy akarata erkölcsi korlátok által szoríttassék meg. Abszolút uralkodó, ki mindent tehet, a mit akar s azt hiszi, hogy mindent akarhat, a mi eszébe jut, szörnyeteggé válik, akár egyes, akár többség legyen, akár Néronnak, akár Konventnek nevezék s épen ez az, a miért korunk vallástalansága kettősen szomorító. Tegyük bármit, legfeljebb azt érhetjük el, hogy az állam a többség érdekeit biztosítsa; azt, hogy az állam az egyestől semmi áldozatot ne követeljen, vagy hogy a többség pillanatnyi érdekei, az egyes jogaival soha ellenkezésbe ne jöjjenek; emberi bölcseséggel nem érhetjük el s mit várhatunk, ha ily pillanatokban az erkölcsi érzetre, vagy arra, mi a népnél annak egyedüli alapjául szolgál, a vallásra nem hivatkozhatunk. Fennállhat-e a társaság vallás nélkül? nem tudom; de hogy az ily társaság, mely a vallást nélkülözheti, csak szolgálkából állhat, az teljes meggyőződésem.

Ime tehát nemcsak a papok mondják azt, hogy

ni-ni, hiszen nekünk bizony nem adott senki semmiféle alapot iskoláink fentartásához, tanítóink fizetésének pótlásához, hanem az egyház tartja és fizeti azokat eleitől fogva a maga keserves filléreivel.

És akkor aztán ez a gondolat — sőt több — ez a tudat megmutatta volna nekünk a helyes alapot, melyről letérnünk nem szabad.

A helyes alap pedig az, hogy a hol kántortanítóság van — s ez a legtöbb — ott a tanítót és kántort az egyház fizeti a maga tőkéjéből, alapítványából, vagy a hívek adó filléreiből, következésképpen azon alapok, vagy segédforrások, melyekből eme javadalmak évenként kiszolgáltatók: *elidegeníthetlenül az egyház tulajdonát képezik*. Soha sem lehetnek ezek alku tárgyai, mert nem változhatnak ugy a viszonyok, hogy ezekről az egyház önként lemondjon.

És már ez állásponthoz ragaszkodva, bátran vehettük volna a kántortanítói fizetéseket tisztán tanítói fizetésnek.

Igy aztán nem szenvedne sok helyen a tanító nyugdíj idényében csorbulást és az egyház nem jönne majd idők múltán kellemetlen helyzetbe, midőn államosítás esetén, a tanítói fizetés alapjául szolgáló törzsvagyont az iskolával együtt igyekeznek tőle átvenni.

Mert ám ilyenre is el lehetünk készülv.

Pedig nekünk azokat az alapokat hiány nélkül meg kell tartanunk. Kötelességünk azokhoz ragaszkodni nem csak azért, mert minden kétséget kizárólag (bár a fizetés megosztásánál önmagunk nyitánk kaput a kétségeknek) azok az egyház tulajdonai, hanem azért is, mert — a jövőbe tekintve — életkérdés reánk nézve, hogy énekezői (kántori) állásaink szervezve s biztosítva legyenek.

boldog szabad állam vallás nélkül nem lehet. De hát lehet-e ott vallás, a hol nem hiszik ezt a főigazságot: van Isten.

Szeretett hallgatóim! Egész sorozatát idézhetném még báró Eötvös József vallásos gondolatainak, de tovább nem óhajtom igénybe venni, már is soká leköltött becses figyelmeket. Egy nyilatkozatot azonban tennem kell, mielőtt ezen helyet, hova a köszönettel fogadott közbizalom hívott, elhagynám. Nagy tévedésben lenne, a ki azt gondolná, hogy én báró Eötvös Józsefre, az Isten lételét vagy a vallást illetőleg, mint döntő tekintélyre hivatkoztam. De mint egy nagy elméjű, európai műveltségű tudósnak és államférfinak véleménye, nyilatkozata az Isten lételéről és a vallásról, mindenestre nagy figyelemre méltó. Az ő mély vallásos lelkületére tekintve, méltán kiálthatunk fel a nagy tudományú egyházi atyával, Tertulliánal: oh emberi lélek, te természetednél fogva keresztyén vagy! Nekünk, mint református keresztyéneknek, az Isten lételében vetett hitünk független a legnagyobb bölcsék, a legnagyobb tudósok és minden római pápa tanításától. Mi a vallásos élet mezején csak egy tekintélyt ismerünk: a szentírást, a Bibliát. Ezt nemesak az isteni kijelentés könyvének, hanem hitünk és erkölcsi életünk szabályozójának tekintjük, ettől el nem térünk, még ha az Istennek angyalai leszállának is hozzánk a magasságból és más tudományt tanítanak. Ezen elpusztíthatatlan örökkévaló alapra állva, kiáltjuk a mennydörgés hangján az Isten-tagadók és hitetlenek fülébe: *van Isten.*

Gulyás Lajos
ev. ref. lelkész.

Erre nézve bizonyára első feladatunk a kántorképzés, mert hiszen közeneklésünk fejlesztése, a zenei és éneklési ízlés fokozottabb nemesedése követelik, hogy nemesak rátermett, de ránevelt és képzett emberek álljanak mindenütt az egyház szolgálatában.

Hogy milyen legyen ez a képzés? arra nézve már régebben elmondtam egyet és mást, közelebb pedig P. Tóth János elég terjedelmesen megírta e lap hasábjain, hogy az újkori reform. kántortól mit kívánunk? és így milyen képzésben részesítsük azt?

Az így aprólékossáig megfestett képet általánosságban elfogadván, legfeljebb csak azon magasabb szempont alá eső ideális kívánalmat csatolhatom az egészhez, hogy bizonyos fokon és bizonyos ideig vallás, nevelés, zene és ének tárgyaiban lelkész- és tanítójelöltek együttes képzésben részesüljenek.

Ideális kívánalomnak nevezem ezt, mert sok ellenvetés akadály, talán részben elfogultság állanak utunkban; pedig ha keressük, ha akarjuk: megtaláljuk a célhoz vezető módokat és eszközöket.

És ha egyszer megtaláltuk, áldásos hatását érezni fogja egész szentegyházunk.

Erről azonban most ne mondjunk többet, hanem tekintsük a megváltozott viszonyokat, tekintsük azt, hogy énekes könyvünk *új énekeivel* az ének és egyházi zene tovább fejlődésének rakjuk le alapjait, hol a szép és kívánatos munka egészen alkalmas, kellő módon képzett és kiművelt embereket, szakavatott munkásokat követel.

És ha ez így van — másként nem is lehet — nem a legnagyobb gondatlanság, vagy a körülményekkel való nevelés megalkuvás lenne, ha a kántori hivatal betöltésénél időről-időre fognánk egy állami iskolai tanítót, vagy megfognánk kisegítőül egy énekes atyafit, ki jól-rosszul elvezeti közistenítészteleinket az éneklést?

Igaz, a szükség törvényt ront, de csak nem gondolja valaki, hogy így módon huzamos ideig megélni is lehet? . . .

Az állami tanítók kántorsága úgy is csak efemer életű. Jön egy áramlat, mely majd egyenesen eltiltja őket a kántorságtól és különösen a reform. kántorságtól s akkor vége a további alkudozásnak.

Azonban nem is kívánatos ez az állapot, mert az állami tanító — tisztelet a csekély kivételnek — soha sem lesz nálunk hivatásszerű kántor; nem érzi azt, a mit éreznie kellene, midőn istenítészteleteken szolgálatot teljesít; nem lelkesedik, midőn gyermekeinket énekelni tanítja, hanem végzi gépiesen kiszabott munkáját, mert csak olyan *mellékfoglalkozásnak* tekinti az egészet, a melyért fizetnek ugyan, de bizony vékonyan fizetnek.

Nem lehet azért más megoldás, mint a kántori állások biztosítása és azok betöltése; mert ha közistenítészteletünk színvonalát súlyosítani nem akarjuk; ha — eltekintve annak dogmái s ehez fűződött és lényegében változást nem tűrő szertartási részétől — külső megnyilatkozásában a nemesebb ízléshez és modern kívánalmakhoz kívánjuk szabni: akkor a vezetésben arra való és méltó szakembert kell az éneki résznél is alkalmaznunk.

És ez már a második feladatunk, t. i. a kántori állások biztosítása és pedig jó részben az által, hogy a tanítói fizetések alapjául szolgáló források mindenkor nyitva és birtokunkban megtartassanak.

Résen legyünk azért és az első alkalommal, midőn valahol államosítás történik s a tanítói javadalmak erőforrásait is át akarják venni, vagy talán könnyelműen

átadni: az egyházi felsőség emelje fel tiltakozó szavát s mondja ki egyszersmindkorra határozatúl, hogy ilyen természetű alapok, alapítványok vagy jövedelmi források az egyházaknak elidegeníthetlen tulajdonai.

Ily módon — legalább jó részben — kántori állásaink némi anyagi támogatásra számíthatnak, a melynek akkor látszik és érzik meg majd valódi haszna és nagy jelentősége, ha az egyetemes államosítás bekövetkezik.

Nem zárkozhatunk el ez esetben még az elől sem, hogy — a hol a szükség kívánja — a közalap jöjjön a kántori állás segélyezésére, sőt természetesen következék majd az is, hogy módot találjunk bizonyos és megérdemelt nyugdíj biztosítására.

Mindezek nagy dolgok, előrevetik árnyékukat s érdekünkben áll felőlük komolyan gondolkozni, mert ha teljesen készületlenül talál bennünket valamely nagy változás: keservesen fogjuk megbánni egykedvűségünket.

Kántorainkat egyébiránt oly módon képezzük, hogy azok — szükség szerint — vallástanitók (tanárok) is legyenek. Csak így érzük el azt, hogy a vallástanítás kizárólag nemcsak a mi akaratunk szerint, hanem felügyeletünk alatt történik.

Ma ez — állami iskoláknál — nem egészen így van.

Az állam bizonyos tiszteletdíjt ad a vallást tanító lelkésznek s ezért eltűrjük, hogy az állami vagy községi iskola igazgatója ellenőrizze a tanítás mikéntjét, a feldolgozandó anyag mennyiségét, sőt tudok rá nem egy esetet, a hol — a más vallású iskola-gondnoksági elnök tüzi ki a vallástani vizsga napját s elnököl ezen a tisztán felekezeti jellegű vizsgán.

Hát én ezt szégyenletes dolognak tartom — s a nélkül, hogy a törvény iránti tiszteletet megtagadnám — ferde, erőszakolt felfogásnak jelzem, mely ellen tiltakozni, melynek hatása alól magunkat kivonni kötelességünk.

A kis államsegélyt azért inkább hagyjuk el és szervezzük kántori állásainkat, kapcsolatban a vallástanítósággal. És ha már eddig nem volt bennünk elég erély megakadályozni az efféle ferdeségeket; legalább ezután mi magunk legyünk örei legbensőbb életérdekeinknek. A vallás kérdéséhez idegen kéznek nyulni tilos.

Sinka Lajos.

TANÜGY.

Az igazgatói utasítás.

(Vége.)

A 6. §. d) pontjában ezen szavak: „vegye elejét minden elhamarkodásnak, vagy elfogultságnak“ kihagyandók, mert a fentebbi „igazságosan“ szóban ez már benne foglaltatik.

Ugyancsak a 6. §. e) pontjában ezen szó után: „ez alkalomra“ betoldandó: „illetve az évi Értesítő szerkesztése végett esetleg korábban is“, mely betoldás az ügyek elintézésének gyorsítását teszi lehetővé.

Ugyancsak a 6. §. f) pontjában: „az igazgató-tanács engedélye mellett“ szavak helyett: „az igazgató-tanács tudomásával“ s ugyan ezen pont e szavai helyett: „az igazgató-tanács beleegyezésével“ „a gymnasiumi költségvetés keretében“ teendő.

Előbbi módosítást azért ajánljuk, mert a vizsgálatok idejének megállapítása oly szorosan összefügg a tananyag elvégzésével, begyakorlásával s más tanárkari elbánást illető iskolai teendők végzésével, hogy ennek

megállapítása nyugodtan bizható a tanári karokra, melyeknek ilyenmü határozata hozzájárulás végett úgy is az igazgató-tanácshoz terjesztetik, mely aztán egészen más jelentésű, mintha az egyedül az igazgató-tanács engedélyétől függene. Utóbbi módosítást pedig azért ajánljuk, mert ha a képviselőküldés az igazgató-tanács beleegyezésétől tételnék függővé, az igen sok esetben csak hátráltathatná az ügyet, más oldalról pedig a gymnásiumi költségvetés úgy az igazgató-tanács, mint a fentartó-testület által meg levén erősítve s e költségvetésben útköltségre bizonyos összeg meg levén állapítva, e költségvetés keretében bizvást intézkedhetik a tanári kar.

Ugyancsak a 6. §. h) pontjában ezen szavak: „a maga tanácskozási jogával élni nem kíván s“ kihagyandók, mert ezek nélkül ezen pont teljesen világos és szabatos, más oldalról pedig az igazgató egy-maga tanárkari véleményt nem nyilváníthat a tanári kar elvi határozata nélkül, ha pedig a tanári kar elvi határozatot hozott, akkor a maga tanácskozási jogával élt is.

A 8. §. első bekezdésének csak első és utolsó mondata maradjon meg a szövegben, annál fogva abból a közepén fekvő második mondat: „Az oktatás — teljesíti is“ kihagyandó, mert egy tanári testületnek bizonyára megvan azon érzéke és belátása, hogy a tantárgyakat az iskola érdekeinek megfelelőleg osztja be tagjai között. Ez tehát lehet első sorban a tanárkar joga.

Ugyancsak a 8. §. e) pontjában a „jövahagyás“ helyett a „tudomás“ szót javasoljuk a fentebbiekből érthető okból.

A 12. §. legvégére, mely szerint az igazgató helyettesítéséről az igazgató-tanács intézkezik, betoldandó: „a tanári kar javaslatára“. Az igazgató tiszte a tanári kar bizodalmán alapulván, nem pedig kinevezésen, önkényt értetik, hogy az igazgatónak huzamosabb időn keresztül való helyettesítésében a tanárkarnak nyilatkozni s a tanárkar bizodalmánának nyilvánulni kell.

A 15. §. utolsó sorában az „alaposan és bizalmasan“ szavak törölnődök, mert a felügyelő, a ki különben saját tapasztalatai és észleletei után ítél, ha ez a szövegben nincs is, úgy is tehet az igazgatóhoz ily kérdéseket s az igazgató úgy is felel rájuk; ha azonban az ilyen felvilágosító kérdések tehetéséről még is kell a szövegben említést tenni, az „alaposan és bizalmasan“ szavak helyett tétessenek ezek: „nyíltan és őszintén“.

A 16. §. első bekezdéséből ezen szavak: „mikor az ellenőrző és osztályozó tanácskozások után az osztályokban látogatásait végzi“ kihagyandók, mert az igazgató a tanuló ifjúságnak jóra és nemesre való serkentése végett bőven talál alkalmat egyébkor is; míg ha a tanári működést ellenőrző osztálylátogatásait használja fel ily alkalmakul, egyrészt eljárásával a tanári tekintélyt rontja a növendékek előtt, másrészt zavarja tanítói működésében azt a tanárt, kinek azon órára is megvolt bizonyosan a maga elvégzendő tananyaga. Ha pedig szükségessé válnék, hogy az ellenőrző és osztályozó tanácskozások után egyes osztályokat az igazgatónak kellene nagyobb szorgalomra inteni, ezt megteheti az igazgató az osztályfőnök társaságában külön is, azért nem kell egyik tanár óráját megrövidítenie.

Ugyancsak a 16. §. d) pontjában „az isteni tisztelet tartásáról“ szavak után betoldandó: „a tanárkar útján“, mert az ifjúság vallás-erkölcsi nevelésében

a tanári kar szintén fontos tényező s annak intézkedése ily fontos dologban nem mellőzhető.

Ugyancsak a 16. §. g) pontjába ezen szavak után: „tanári vezetés alatt“ betoldandó: „*tanárkari határozat alapján*“, mert a növendékeknek kegyeletes érzelmekben való nevelése oly fontos, hogy egy tanári testületnek ily irányú működése attól meg nem tagadható, sőt a növendékek ily természetű kirendelése felől intézeteinknél eddig is nem kizárólagos jogon az igazgató, hanem mindenkor a tanári kar intézkedett.

A 21. §. első bekezdésének végére betoldandó az összefüggés kedvéért az: „*E végből*“.

Ugyancsak a 21. §. a) pontjának legvégén a „hivonként“ szó helyett az „*évharmadonként*“ szót javasoljuk, mert ellenőrző látogatásai alkalmával az igazgató úgy is ellenőrzi az egyes tanároknak az általok elvégzendőnek kijelölt tananyagban való előhaladását s így a tanulmányi naplóknak évharmadonként való átvizsgálása az igazgató soknemű teendői mellett elégségesnek látszik.

Ugyancsak a 21. §. b) pontja teljesen felesleges és így törlendő volna, mert midőn az igazgató az intézet tanárainak intézeti működése felett ellenőrzési jogot és kötelességet gyakorol, ebben már az osztályfőnöki teendők elvégzése feletti ellenőrzési jog és kötelezettség is benne foglaltatik, az osztály főnökök teendői meg úgy is a rendtartásban vannak felsorolva.

Ugyancsak a 21. §. c) pontjának e kifejezését: „*legkisebb mulasztást se nézzen el*“, így javasoljuk módosítani: „*mulasztásokat ne nézzen el*“, mert az előbbi kifejezés igen tág értelmű s nagyon könnyen szolgálhat alkalmul félreértésekre; valamint ugyanazon pont e kifejezése: „*a legelső alkalommal*“ törlendő volna, mert a figyelmeztetés szükséges volta és annak mértéke nyugodtan bizható az igazgató ítéletére és tapintatára.

A 22. §. ezen két mondata: „Nem mutatkoznak-e hiányok a gyakorlatban szakképzettségök tekintetében? Törekcsenek-e a szakjokban való tovább képzésre?“ kihagyandó, mert ezen dolgok feletti ítékezés bátran fentartható a felügyelő és kormányképviselő, illetve főigazgató tisztének és belátásának.

A 25. §. ezen szavai után: „szükséghez képest“ betoldandó: „*a tanárkart és*“, mert a ragályos betegségek esetéről az intézet többi növendékeinek megóvása végett a tanárkarnak is szükséges tudomással birni.

A 27. §. végéről a „stb“ elhagyható bátran, mert e szakasz úgy is eléggé részletes és kimerítő, azonkívül e stb betűkbe sok olyan dolog is bele magyarázható, a minek itt helye nem volna.

A 28. §. e szavai helyett: „Maga is szólítson fel és vizsgáljon meg egyes tanulókat“ a következőket javasoljuk: „*Maga is szólíttasson és vizsgálta az illctő tanár által egyes tanulókat*“, azért mert a tanári működés egyik legfontosabb tényezőjének, a tanári tekintélynek sérelme nélkül egyedül az illető tanárt illetheti meg a maga tanóráján a szólítás és vizsgálás joga, ellenben az igazgató tekintélyének kisebitésére épen nem, sőt emelésére szolgál az, hogy az igazgató a tanár által szólíttatja fel az általa meghallgatni kívánt tanulókat s a tanár által intézeti hozzá az óhajtott irányban a kérdéseket. Épen ezért ezen szakasznak következő pontjában álló ezen első szó: „Kérdései“ ezzel helyettesítendő: „*Kérdéztései*“.

Ugyancsak a 28. §. második utolsó mondata: „Igyekeztek azt is ellenőrizni, hogy helyesen történik-e az osztályozás“, elhagyandó, mert az elképzelhetetlen,

hogy az igazgató ily kérdésben igaz bíró lehessen, mert ő osztálylátogatásai alkalmával nem ismerheti meg oly teljesen az egyes növendékeket, azok természetét, szorgalmát és felfogását, mint az azon növendékeket tanító tanár, holott az ily dolgokban való ítéletnyilvánítás az egyes növendékeknek minden oldalú alapos ismeretét feltételezi, az igazságtalan ítélet pedig mi dig romboló hatású.

A 29. §. a) pontjának vége: „azután pedig meggyőződést szerez arról is, hogy az illető tanár a tanácsot megfogadta-e“ kihagyandó, mert ha az igazgató tanácsát feltétlenül meg kell fogadni a tanárnak s e tanácsnak meg nem fogadása már mulasztást képez, akkor hol van és mire jó az illető tanár paedagogiai belátása, a melytől pedig jó részben várhatja tanítása sikerét?

A 36. §. legvégén „az igazgató-tanácsnak“ helyett: „*a tanárkarnak*“ kifejezést javasoljuk, mert a konviktus vagy internátus szintén egyik fontos tárgyát képezi a tanárkar gondoskodásának s a tanárkarok azon intézetekben, hol internátus vagy konviktus van, ezen jogot mindeddig gyakorolták is, sokkal természetesebb összeköttetésben is van egy tanári testület az intézettel kapcsolatos internátussal, hogy sem ennek ügyeiben első fokon előnyösön ne intézkezhessenek.

A 38. §. e kifejezése helyett: „igénybe veheti“ a „*kérheti*“ kifejezést javasoljuk, mert a miniszteri útasításban is ez a szó van és szelidsége mellett határozottabb is, mint az „igénybe veheti“, a melyben a követelés, parancsolás fogalma is feltalálható; már pedig az igazgatói teendőkben való segédkezés csak szívesség és collegialitás dolga lehet.

A 40. §. d) pontjában e helyett: „vezeti a beirási névkönyvet, melybe a tanulókra vonatkozó minden adat pontosan bejegyzendő, hogy ennek alapján“ ezt javasoljuk: „*névjegyzéket vezet, mely jegyzék és beiró lapok alapján*“, mert az lehetetlen, hogy az igazgató a tanulók felvétele alkalmával, mikor teendői úgy is nagyon felhalmozódnak, kivált ha tandíj stb. beszédésével is terheltetik, névkönyvet vezethessen s abba minden egyes adatot pontosan és hibátlanul bevezethessen; helyesebb szerintünk azon eljárás, hogy az igazgató a felvételek alkalmával, mikor a szülők úgy is tömegesen várják fiaik felvételének elintézését, már a felvételek gyorsítása szempontjából is csak névjegyzéket vezessen a felvett tanulókról, mely jegyzék alapján aztán beiró lapok segítségével az osztályfőnökök készítik el a főnévkönyveket.

Ugyancsak a 40. §. d) pontjában „az igazgató-tanácsnak“ szó helyett „*a fentartó testületnek*“ kifejezést ajánljuk, mint a melynek az igazgató az általa kezelt pénzekről elszámol, mert az igazgató-tanács, mint ilyen, sem a feladatáról szóló egyházkerületi szabályzat értelmében. sem a gyakorlatban, anyagi ügyekben végérvényesen nem határoz, tehát számadási viszonyokban felmentvényt sem adhat; ezen jogot a fentartó testület magának tartja fenn s illő is, hogy a gyülekezet által fentartott intézet bármi néven nevezendő vagyonáról a fentartó testület elé terjesztessék a számadás s az adhassa meg az elszámolás megvizsgálása után a felmentvényt.

Ugyancsak a 40. §. e) pontja, mely az igazgatót arra kötelezi, hogy év végén a tanintézet évi állapotáról kimerítő jelentést terjeszzen az igazgató-tanács elé, véleményünk szerint teljesen felesleges s így bátran kihagyható. Indokaink erre következők: a mi felekezeti intézeteink az azokat fentartó gyülekezet keblében

működnek; maga az igazgató-tanács és fentartó testület naponként éber figyelemmel kíséri az iskolai élet minden nyilvánulását; a tanári testület fontosabb határozatait, javaslatait részint tudomásul vétel, részint hozzájárulás vagy döntés végett évközben és idejében elbőkterjesztetnek; a gymnasiumi felügyelő a maga észrevételeit közvetlenül tudatja látogatásai alkalmával az igazgató-tanáccsal s ez jegyzőkönyv alapján az iskola-fentartó testület elé terjesztetik; a gymnasiumi főigazgató szintén az igazgató tanács elnökének jelenlétében közli észrevételeit a tanári karral s e jegyzőkönyv szintén az igazgató-tanács és fentartó testület elé terjesztetik évközben; az igazgató az évszázó ünnepélyen az arra meghívott igazgató-tanács és fentartó egyház tagjainak jelenlétében nyilvánosan tesz jelentést a tanintézet évi állapotáról s e jelentést az évi értesítőben kinyomatja. Mivel tehát mindezek nyíltan, az igazgató-tanács szeme előtt, tudtával és részvételével történnek teljesen felesleges év végén az igazgató-tanácsot külön jelentésben tudósítani az általa úgy is ismert eseményekről.

A 43. §. a) pontjában ezen kifejezés helyett: „Minden iratnak“ ezt javasoljuk: „*Minden fontosabb iratnak*“, mert a jelentéktelen iratok fogalmazványainak az irattárban való őrzése egészen felesleges s az igazgató bizonyára meg tudja azt ítélni, hogy melyik az a fontosabb irat, melynek fogalmazványa az irattárban megőrzendő.

A 44. §-ban felsorolt hivatalos iratok és könyvek közé felveendőknél tartjuk: „30. Alapítványi törzskönyv. 31. Gymnasium vagyoni leltára“, melyeknek nyilvántartása intézeteink érdekében szintén fontos s az útasítás szövegébe leendő felvételök minden bővebb indokolás nélkül is elfogadható.

Ezek azon módosítások Méltóságos s Főtiszteletű Tanügyi Bizottság! melyeket az igazgatói útasítás szövegén tenni óhajtunk és javasolunk, hogy ezen útasítás az állami gymnasiumok igazgatásától már az alapelvekben lényegesen eltérő gymnasiumainknak, azok tradíciójának s autonomicus helyzetének megfelelők legyenek s azokban mindenesetre kellő igazgatói tapintattal életbe léptethetessenek.

Nem mulaszthatjuk azonban el, hogy kifejezést ne adjunk azon sajnálatos benyomásnak, melyet az útasítás szövege tanárkarunk minden egyes tagjára gyakorolt. Valóban nemesak szomorú, hanem a szó szoros értelmében kétségbe ejtő állapot volna, ha autonomicus intézeteink tanári karai és tanárai annyira elvesztették volna felettes egyházi hatóságaink bizalmát, hogy — ha szükség van is igazgatói útasításra — az épen olyan merev legyen, mely a felekezeti intézetek igazgatóit, állami mintára a tanári karok felett, autonomicus elveink ellenére hatósággá emeli, kire a tanárkarok egyhangú megállapodása sem feltétlenül kötelező, a kit egyedül illet meg kizárólag a kezdeményezés és vélemény-nyilvánítás joga minden akár helyi természetű iskolai, akár tanügyi kérdésben, a kivel szemben a tanárok gyámság alá helyezett iskolai hivatalnokok, kiknek az igazgató tanácsai és útasításai szerint kell eljárniok minden iskolai teendőikben s kiknek véleménye is csak úgy érvényesülhet, ha az igazgató helyeslését megnyerhette.

Mivel pedig tanárkaraink ily mostoha elbánásra eddigi működésükkel véleményünk szerint okot nem szolgáltatnak s az útasítás épen azért küldetett meg tanári testületeinknek, hogy véleményüket és módosító javaslataikat megtéve lehetővé tegyék egy autonomicus

intézeteink viszonyainak megfelelő igazgatói útasítás szövegezését: úgy az útasítás teljes szövegét, mint arra adott módosító javaslatainkat a Méltóságos és Főtiszteletű Tanügyi Bizottságnak méltó figyelmébe és gondoskodásába ajánljuk.

Mezőtur, 1900. febr. 19.

a mezőtúri ev. ref. főgymnasium tanári kara nevében:

Fejér Lajos
igazgató.

Vékony Sándor
tanárkari jegyző.

KÖZÉLETÜNK.

Nyílt levél egy ismeretlen hölgyhöz.

Mélyen tisztelt Nagysád! Kedves hitsorsosom!

A mai napon kaptam a debreceni postahivatal által lebélyegzett, névalírás nélkül küldött „Levelező lap“-ját, a melyre ez van írva: *miért nem ír többet a Prot. Lapba? szép és vallásos cikkeit áhitattal olvasom.* Az irás vonásai gyakorlott női kézre vallanak, tehát az irónő bizonyosan az ugynevezett művelt osztályhoz tartozik. Megvallom, nagyon szívesen vettem volna, ha becses nevét is közölni méltóztatott volna, már csak azért is, hogy így legalább magán úton válaszolhattam volna, a nyilvánosság mellőzésével, mert így még egyik vagy másik drága jóakaróm azzal is gyanúsíthat, hogy lárnát akarok csapni a dologból és el akarom magam harsány hangon kiáltani: ide nézz világ, ilyen ember vagyok én.

Mindazáltal tiszteltem azt az elhatározását, hogy az ismeretlenség homályában akar maradni, mert azt, a ki ilyen kérdést tud feltenni, elhatározásában és cselekvésében, csak nemes indok vezérelheti. De épen ez a tisztelet ösztönöz arra, hogy becses sorait válasz nélkül ne hagyjam.

Megvallom, kellemesen lepott meg ezen pár sora, szép emlékeim között fogom ezt megőrizni, nem csupán az elismerés őszinte hangjáért, bár a jó és nemes lelkek szeretete, tisztelése és elismerése drága kincs is előttem és többre becsülök mindenkor egy igazi jó lélek vonzalmát ezer gonosz éljenzésénél és tapsánál, habár ennek az elvnek az életben már elég sok kárát vallottam, hanem még inkább azért, hogy benne egy nemes női kedély, egy tiszta női szív, egy igazi keresztény lélek nyilatkozik meg.

Nagy fontosságot tulajdonítok ennek, mint az eltevedt vándor a sötét éjszakában előtte felvillanó fény-sugárnak. Sötétségből jött az, abból az egyiptomi sötétségből, a hol a mai kor női világának legnagyobb része szunnyadozik vagy botorkál. Én általában szólva női világunkat nagyon sötétnek és elszomorítónak találok, bár készséggel elismerem, hogy vannak hála Istennek! elég szép számmal kivételek. Nekem úgy tűnik fel, hogy a nő ma már igen sok családban nem „segítő társ“, a mire a jó Isten teremtette, hanem csak egy hitvány játékszer, egy lelketlen báb, egy értéktelen csecsebecse a férfi kezében és nincs önérzete, hogy e megalázó szerep ellen tiltakozzék; mégis csodálkoznak, hogy a férfi sok esetben ráún feleségére és légió száma a válópereknek. Tudom azt is, hogy sok nőt nagyon érdekel az, hogy a szomszéd mit eszik, mit iszik, milyen ruhában jár, hogy sikerült valami táncmulatság, kik voltak ott jelen, kinek volt legszebb ruhája, volt-e jó kedv világos virradtig; oh dicső, oh nemeslelkű, magas műveltségű hölgyek, a kiket ezek a nagyszerű dolgok érdekelnek,

a kiknek ezek mellett nem kell a Megváltó az ő szenteséges életével, az ő fényes dicső országával, magasztos erkölcsi elveivel, és az örök üdvösséget megszerzett érdemével, nem, a biblia isteni igazságaival, hanem kellene az érteket ingerlő és gyönyörködtető szemérmellen olvasmányok és látványosságok, a kik szörnyű boldogtalannak érzitek magatokat, ha nincs divatos ruha, cifra tollas kalap, de az imádságos könyveket megeheti a moly a könyvtár boltjában; hanem mindezek dacára hódolatot követeltek, a melyet elámitások céljából itt-ott talán meg is nyertek, azt mondom én nektek a szent-irással: *szemgyógyító irral kend meg a te szemeidet, hogy láss* (Jelen. III. 18.). A vallás az erkölcs hanyatlása, a társadalom romlása a nők sülyedésével kezdődik, folytatódik és végződik. A kegyes, vallásos, jó erkölcsű nő üdvös hatását, sem az iskola, sem a társadalom nem képes pótolni. A nők okozói ma is, mint a paradicsomban Éva, az emberi nem megromlásának. A kegyes, vallásos nőben megszentelődik a ház, a gyermekek, az egész család.

Ime ezért örülök becses sorainak. Vigasztalom magam Ábrahámmal, hogy: *vannak talán még tíz igazak* (I. Mózes XVIII. 32.). Tizenkét apostol egy világot hódított meg; ha ily nemes gondolkozású nők lesznek néhányan minden gyülekezetben, az evangéliom újjá szülő erejével, átalakul egyéni és társadalmi életünk.

Elismerésem és örömem kifejezése mellett, most már a hozzám intézett kérdésre, habár nagyon röviden is, felelek. Az isteni gondviselés nem helyezett engem olyan állapotba, nem volt és nincs olyan egyháztársadalmi helyzetem, hogy azt a parányi tehetséget is, melylyel Ő szent felsége megáldott, úgy értékesíthettem volna, a mint óhajtottam. Fájt mindenkor lelkemnek, hogy azzal a nagy, dicső szolgálattal, mely az egyházi élet mezején, mint lekipásztornak osztályrészemül jutott, tehetségem, helyzetem nem volt kellő arányban. De a jó Isten tudja azt, mit miért cselekszik. Bár birtam volna, vagy bár bírnék olyan teremtő erővel és hatalommal, hogy dicsővé tudnám tenni ezt a magyarországi református egyházat, hogy az egész világot beragyogná fényével; bár bírnék ezerszeres melegével a napnak hogy még a kösziklákát, az érzéketlen kemény lelkeket is, megolvashatnám! De a mi erőm volt is, hanyatlásnak indult, itt állok már az öreg kor határán, közeledem a kikötőhöz, hova az élet minden útja visz, vonom befelé a vitorlákat. Azt a nagy forrongó világot, mely lelkemben él, már én aligha hozhatom napfényre, elviszem magammal nyugodni.

A buzdító szót mind e mellett nagyon köszönöm, magas értéke szerint becsülöm, ismeretlenül jött, érdektelenül jött, nem keresve jött. Kérem, hallassa azt az áldott buzdító szót nőitársai között is, minél gyakrabban. Engem pedig nemes lelke jóakarásával, ajánljon a kegyelmes Isten oltalmába.

Szives tisztelettel
Kisujszálláson, 1900. február 27-én

Gulyás Lajos.
ev. reform. lelkész.

Végszó költségvetésünk ügyében.

(Vége.)

Az alapok külön háztartása kérdésében szóról szóra így ír a cikkíró: „a pénztárnok fogalom-zavarban szenved“. Épen ellenkezőleg áll a dolog. Ha az egyes alapoknak külön háztartása (gazdasága) nem volna: nem volna szükség külön alaponkénti költségvetésre

sem. A pénzkészletnek, a tőkének kumulatív-kezelése nem azonos a közös háztartással. Qui bene distingvit, bene docet. A mi pedig a sugdosódás dolgát illeti, sajnálom, hogy a cikkíró felült a tréfának. Majd talán lesz alkalmam valamikor csakugyan megsugni, a mi valóban nem a nyilvánosság elé való volt.

Az adott felvilágosítás után is követeli V. M. úr a tanári lakások jövedelem-értékének s a tanári fizetések részletezésének a költségvetésbe való felvételét s ezt azzal indokolja, hogy a költségvetés készítői is tévedtek. A mi a tévedést illeti, arra okot adott az a körülmény, melynél fogva könnyen félre lehetett érteni a 183—897. sz. egyházkerületi végzést.* Én most is sülyégtelennek tartom a költségvetést a mostaninál is jobban megterhelni adatokkal. Ezt nem teszik sehol. Magának Debrecen városának, a különböző törvényhatóságoknak költségvetései sem teszik ezt. Sőt — ne legyen dicsekedés — arról győződtem meg, hogy sem a testvér egyházkerületek, sem a főiskolák nem bocsátanak a közönség elé olyan részletes költségvetési munkálalatot, mint a debreceni Collegium, némelyiknek nyomtatott költségvetése sincs. Semmi tekintet nem sürgeti tehát a nagyobb részletezést. Hiszen a mi tévedésről V. M. úr megemlékszik: a tévedést csak egy közben működő forum szalasztotta el, a nyomtatott példányban a kiigazított tételek jelentek meg s bizony a véletlen tévedést nem „egy széleskörű nyilvános bírálattal“ vette észre, hanem az igazgató-tanács albizottsága. Ha a természetben való tanári lakások bér-egyenértékének felvételét most is sürgeti V. M. úr: következtetésbe esik, ha tett észrevételem szerint a collegiumi épület bér-egyenértékét kimaradni engedi. Az országos tanügyi bizottság másként ítél, mert a vagyonkimutatások készítésére megküldött rovatos ívbe a tanintézeti épületek bér-egyenértékének kérdését is felvette.

Hogy a tanárok némelyike nem egészen a collegiumi pénztárból nyeri fizetését: ez csakugyan visszás dolog. Megszüntetése érdekében úgy a gazdasági-tanács mint a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés a lehető elkövette. Ha eddig nem sikerült, nem a mi hatóságainkon múlt.

A fűvészkerti kérdést most sem ismeri V. M. úr, vagy legalább nem akarja ismerni. A fűvészkert értékes helyen van, s ha eladóvá tételnék, meg is jönne érte a magas díj. Közbe megjegyzem, hogy másutt van a tócskerti faiskola, másutt a fűvészkert, s értékét valóban jobb volna szétválasztva tüntetni ki. A fűvészkert azonban nemcsak tudományos célt szolgál, de egyetlen tanuló helye a collégiumi iftuságnak. V. M. úr mint egykori pataki diák, nem tudhatja, hogy a debreceni tanuló még téli időben is átmegy a fűvészkertbe tanulni, tavasztól pedig zsong a sétálva tanulók seregítől a kert minden zuga. Hát ha milliókat adnának is azért a fűvészkertért, szabad lenne-e attól megfosztani a tanuló ifjuságot mindaddig, míg ilyen közelségben legalább ilyen kedvező terület nem állna rendelkezésre? Az ilyen kérdést nem szabad csupán lukratív szempontból mérlegelni. Hova vezetne ez a felfogás?

A t.-dadai ingatlan jövedelmének kezelésére tett megjegyzésemet félreérti V. M. úr. A fennálló formát én készen találtam, próbáltam megváltoztatni, de hatóságaim jobbnak látták a régi formát. S mert nincs benne semmi nehézség, én bele nyugodtam, nem is tehettem mást.

* T. cikkíróval szemben ki kell jelentenünk, hogy a kerületi végzés illető rendelkezése világos, határozott és semmiképpen sem érthető félre.
Szerk.

Az nagyon gyerekes beszéd, mikor a banki kaszáló értékének megállapításáért akarja kérdőre vonni V. M. úr a gazdasági-tanácsot. Ilyen komoly ügyben nem szabad így tárgyalni. A collegium pedig első sorban nem is nyereszkes vállalat, hogy mihelyt (engedelmet a szóért) csaklítani lehet: hát csaklizzék az adás-vevéssel. Különben is kevés az ingatlan; a mi van, jó részt hagyomány; nem volna illő ezekkel nyereszkeskedni. Az énekes-kön vi pénztár dolgán sem nyugszik meg V. M. úr. Nem az itt a baj, hogy a fűvészkerti szolga fizetése címén is adózik ez a pénztár, hanem az, hogy az énekes-könyvek árából nincs már annyi jövedelme, mint régebben volt. Ennek ismét az az oka, hogy még kerületünk növendékei is a Hornyánszky-kiadásokat veszik, nem a debrecenit. Igen, mert mi szabadelvűek vagyunk, még saját anyagi rovásunkra is. Ha szigorú rendelkezés tétetnék abban az irányban, hogy növendékeink csak a debreceni kiadású énekes könyvet használhatják: a mai néha semmi jövedelem 2-3 ezer koronát kitenne évenként. Tétettek is ebben a tekintetben a kormányzók részéről intézkedések, de eddig eredménye alig mutatkozik. Az ilyen kérdésben már igazán sokat tehetne a nyilvános felszólalás. Érdekes volna különben tudni, hogy pl. a gégenyi iskolás gyermekek milyen zsolttart használják? Hogy drága?? Nekünk a Hornyánszky-kiadás használata még drágább! Lám, a s.-patakiak megkövetelik, hogy a tanuló a főiskolai könyvbizományostól igazolványt mutasson fel arról, hogy a szükséges tankönyveket *nála* megvette. Ez alól csak az van felmentve, kinek *testvér-bátvja* S.-patakon a felsőbb tanintézetbe jár. (Lásd a s.-pataki főiskola értesítője 1897/8. 257. lap utolsó bekezdés.) Én felteszem, hogy Gégenyben a debreceni kiadású énekes-könyvet használják, mert a mi vagyoni érdekeinket ennyire érdeklő lelkész gyülekezetében nem is lehet máské: t. De hány egyház dicsekedhetik a mi zsolttartunk kizárólagos használatával?

A bölcsészeti fakultás jövedelmének részben való felhasználása kérdésében* én nem foglaltam állást. Kifejeztem, hogy ez egyházkerületi intézkedés. Ezt megváltoztatni nem a költségvetés feladata. Tisztában kell lenni azzal, hogy a költségvetés nem ok, de egy illetékes forum rendelkezésének okozata. A V. M. úr tervének alapja épen az, hogy ezt nem így fogta fel, a költségvetés címe alatt cikkez, a költségvetésnek tudja be az általa felfedezni vélt hibákat. Jeleztem volt, hogy az intézkedés megváltoztatása céljából hol lehet mozgolódnia. De ezt a mint látom V. M. úr nem akarja hallani.

Rossz néven vette V. M. úr, hogy a gégenyi egyház egyetemi alapítványát a maga valóságában bemutattam. Lehet, hogy ugy magában átallja is valamennyire a dolgot. Én azonban abból gúnyt nem űztem. De hát én Istenem, mikor az az alapító levél olyan furcsa volt... Nem lehet ezt az ügyet kapcsolatba hozni a h.-bőszörményi egyház dolgával, az ilyen kísérlet nem volna egyéb a szalmaszálhoz való kapkodásnál a vízbefuladás veszedelmében. Ne bántuk hát a hajdubőszörményi érdekes egyházat annak feltevésével, a mi neki eszébe se jutott. Az az adomány pénzintézeti betéti könyven van elhelyezve, folyvást gyümölcsözők, joghatályát nem veszíti el sem három, sem harminc év múlva.

* Ezt a megjegyzést egészen szabatosnak tartjuk s V. M. ide vonatkozó álláspontja ellen a magunk érdemleges észrevételeit már lapunk tavalyi évfolyamának 644. lapján megtettük. Szerk.

Azt a magyarázatot, hogy cikkiró úr az ellenőrzés elhanyagolásáért nem a kormányzó hatóságokat, hanem a nagy közönséget kívánta meginteni, tudomásul veszem, bár így utólagosan is elég furcsának találom. Hogy nem lehetett másként értelmezni a felszólalást, igazolja e becses lap, igen találó megjegyzése is, midőn az igazgató-tanács kiváló érdemű s eredményű munkásságára nem ok nélkül mutatott reá. Ki kell fejeznem azt a meggyőződésemet, hogy méltatlan lennék a szolgálatra, melyre elhívtam, ha kellő értékűkre nem szállítanám a valóságnak meg nem felelő, a közönséget könnyen megtévesztő állításokat, melyek collegiumi vagyonkezelésünket érintik, nem is említve személyi reputációmát.

Az államsegély kérdésében a főtiszt. egyházkerület még nem döntött, a költségvetésnek nem mindenkor lényegével, de lényegtelen külalakjával foglalkozó vita keretébe ezt a kérdést be vonni nem tartom megfelelőnek, azért nem reflektálhatok reá.

Midőn végezetül a cikkiró úr tőlem higgadságot és tárgyilagosságot vár (!): nekem is eszembe jutott, hogy én is kérjek (és ne várjak) tőle valamit. De mégis csak arra határoztam magamat, hogy... nem kérek semmit. Eszenbe jut, hogy a „vide, ne dolore collum compungam tibi“ fenyegetésre mi volt a válasz: „verbis non moveo tuis, sed istum timeo, sella qui prima sedet... Namque ubi strigendum et ubi currendum sit, scio“.

Róssa Sándor,
collegiumi pénztárnok.

A „tóhádi ev. ref. lelkészi kör“ értekezlete.

A beregi egyházmegyében levő tóhádi lelkészi kör márc. 12-én tartotta értekezletét Beregszászban. Midőn erről nagytiszteletű ur becses engedelmevel, itt e helyen beszámolok, nem mondhatom, hogy az minden tekintetben megfelelt azon kívánalmaknak, melyek e már régebben fennálló lelkészi kör alapszabályaiban le vannak téve. Az egymással való érülködés, az összetartozás érzetének ápolása, a felvetett kérdéseknek bizalmas megbeszélése, az önképzés, mint magasztos célok vannak kitűzve s ha valamikor szükség volt reá, bizonyára ez az idő az! s még is a kör tagjainak alig fele jelen meg. Ezen lehangoló körülmény, a közönyösségnek, egyháztársadalmi munkásságunk minden terére, most szándékosan, majd véletlenül odadobott sötét képe, nem maradt igazságos bírálat, sőt elítélés nélkül, azon magas szárnyalású, egyházi életünket, az arra reá nehezdedett viszonyokat híven feltüntető beszédben, melylyel Csoó Zsigmond t.-szalkai lelkész e. m. t. bíró, mint elnök, az értekezletet megnyitotta.

Bár a helyzetnek javulására szolgálhat, a bajnak nyílt s őszinte feltárása, még is inkább az alábbiak azok, melyek e sorok írására készettek. Akkor, midőn a tagok érdeklődése nem a legkedvezőbb színben tűnik fel, nem hagyhatom említés nélkül, hogy értekezletünkön, mint vendégek ott voltak: Sütő Kálmán esperes, Uray Imre e. m. gondnok, Kallós Tivadar beregszászi lelkész, e. m. t. bíró urak, kiknek jelenléte, a tárgyalásokban való részvétele, oly jó hatással volt, hogy az értekezlet elején megjelent sötét képet lassan elfeledtük, vagy is elfeledtették azok, kiknek ügyszeretete s buzgalma számos elfoglaltatás mellett is tud találni időt és alkalmat a követendő példaadásra.

Az értekezlet tárgyai közül, ha megemlítem, hogy az 1899. évi 76. sz. konventi határozat folytán, az egyházi adó kivetés és behajtására vonatkozó vélemény-

adással a kör két tagját bizta meg, továbbá a „Prot. Irod. Társaság“-nak a kör jövőre is rendes tagja marad s a tagsági díjat a tagok felajánlották, néhány a kör beléletét illető határozat felemlítését mellőzve, reá-terhetek azon főpontra, mely értekezletünk idejét igénybe vette s figyelmét lekötötte. Bary Sándor bátyui lelkész, körtag „A mi ünneplésünk“ című felolvasása volt ez, mely értekezést, terjedelmét, előadásán k a legkisebb részletességre való kiterjedését, mélyreható tárgyalását tekintve, részletes bírálat tárgyává tenni egyszeri olvasás után nem lehetett s ha annak egyes pontjaira tettek is megjegyzések, a bírálattal egy körtag bizatott meg, s egyszersmind az egyházmegyében levő többi három lelkészi kör is felhivatott arra, hogy bírálatukat az e. megyei lelkészi-értekezlet elnökéhez adják be. Tekintve továbbá, azokat a nagy horderejű kérdéseket, melyeket az értekezés felszínre hozott, a célt, melynek szolgálatára hivatott; tekintve azt a buzgalmat, tanulmányozást, mit szerző tárgyának kidolgozásánál kifejtett, a midőn neki a kör legszívesebb elismerését nyilvánítja, egyszersmind felkérte, hogy ezen dolgozatát a „Debreceni Protestáns Lap“-ban tegye közé,* hogy így ezen tárgyhöz mások is hozzá szólván, alkalmul szolgáljon annak tisztázására, mely szerint nem elég a baj forrását innen, vagy onnan eredőnek vallani, hanem az egyházi és világi elemnek, államnak és társadalomnak meg kell tenni a magáét, ha a val áserkölesi életet meg akarjuk menteni, s a mi ünneplésünkben árulgatott nagy szabadelvűségből, nemcsak a korlátlan szabadsághoz ragaszkodjunk, hanem az elvhez is iűségesekek maradjunk.

M.

Új idők, új működési körök.

Esperesi szózat.**

Nagytiszteletű egyházmegyei közgyűlés!

Azt hiszem, mindenki elismeri, hogy korunkban a vallásos és egyházi élet igen nagy változáson ment és még megyen is keresztül.

Megváltozott az u. n. egyházpolitikai törvények révén az egyháznak az államhoz való viszonya. Változott s folyton változóban van az egyház és iskola közötti viszony. Sőt az 1893. évi XXVI. t. c. és az 1898. évi XIV. t. cikkek által már is változott s a jövőben még inkább meg fog változni a viszony a hivatalnokok és a hívek között. Az egyházi hivatalnoknak meglehet előnyére, de úgy látszik — legalább egyelőre — a hivatalnak hátrányára.

Ha körülöttünk minden változott, ketségtelenül változnia, módosúlnia kell a mi működésünk körének s irányának is.

Ezért van, hogy legkiválóbb világi kitünőségeink állanak elő gyűléseken, közhelyeken s hirdetik a változott viszonyokhoz képest, hogy: „mi lehet a védelem eszköze? Csak a szellemi erő, a hitbuzgóság, a hitért való áldozatkészség. Anyagi erő egymaga sohasem elég.“ (Tisza Kálmán).

Előáll egy Szilágyi Dezső s így beszél, nyilvános gyűlésben, a papsághoz: „Egyre kérem az urakat! gondoljanak a hívekkel, az egyénekkal. Ne csak a templom, hanem az élet is kösse össze önöket velök, mert ezen belső összeköttetés nélkül, külső segítségre hiába támaszkodnak.“

* Köszönettel vettük s mielőbb sort kerítünk reá. Szerk.

** A f.-szabolcsi egyh. m. őszi közgyűlésének jkönyvéből.

Felemeli szavát egy br. Prónay Dezső s így jövendő: „Azé az egyházé a jövő, a mely az új kor ellentétes felfogásait, az ember ösztönszerű vallásos érzésével összhangzásba tudja hozni és e mellett, mint szervezett testület, az emberiség nyomorának enyhítésére, erejéhez képest, a legtöbbet lesz képes tenni.“

Ugyanilyen értelemben írta Fáy András, ezelőtt már több, mint félszázaddal, hogy: „a presbyterium köteles a szegények és nyomorékok ápolásáról is gondoskodni.“

E tárgyról szól lelkesen Ritoók Zsigmond, ki a folyó év tavaszán közzétett „Nézeteivel“ oly sok anyagot adott a gondolkodásra s oly mélyrehatóan jelzi a jövőbeli teendőinket, midőn írja: „Egyesületek, különösen a értéketességi egyesületek alakítása, árvaházak vagy árvák és elhagyott gyermekek elhelyezése és felügyelete és segélyezések által sokat lehetne elérni.“ . . . Ugyancsak ő mondja: „Nincsenek szegényházaink, árvaházaink, bölcsődéink, gyermek-menedékházaink“ . . . „egyházaink kebelében a szeretet és humanizmus intézményeit kell szerveznünk“ . . . stb. stb. . . .

Egyházi vezér- és irányadó embereinket nem is idézem: hiszen azok folyton sürgetik és hangoztatják az új idők, új viszonyokhoz való alkalmazkodást . . .

A mi egyházunknak erre nézve van egy öskeresztényi, Kálvin János által új életre keltett szerve: a presbyterium. Ennek segélyével minden lelkész sokat tehet. Egyházmegyénk területén a lelkészek, tanítók s gondnokokon kívül 1330 presbyter áll mellettünk, segítségünkre. Egy ilyen szerv, ha az életerős, nagy dolgot mívelhet a gyülekezetben.

Tehát „szellemi erő“, „hitbuzgóság“, „a hívekkel, mint egyénekekkel való foglalkozás“ s a „humanizmus“, a „jótékonyosság“. Ezen elveknek kell bennünket, mindnyájunkat, de főképp az egyház hivatalnokait: a lelkészeket és tanítókat vezérelni.

A hívek szellemi, vallás-erkölcsi, anyagi emelkedésének, gyarapodásának érdekében el kell követnünk minden tőlünk kitelhetőt, a szószéken, az iskolában, a gyülekezetben, egyháztársadalmi téren és ezeken felül a sajtóban . . . Hirdetnünk kell az Isten igéjét alkalmas, alkalmatlan időben. Buzgósággal, hittel, szeretettel megteljesedett lélekkel kell hirdetnünk, tanítanunk vallásunk tanait, egyházunk elveit a családi körben, alsóbb és felsőbb iskolákban, a konfirmációnál, a presbyteriumokban, a társadalomban. Iskolai és népkönyvtárak, olvasókörök; a hála Istennek! mindinkább szaporodó prot. szellemű olvasmányok által mind „a szellemi erőt“, mind „a hitbuzgóságot“ növeljük; a hitelszövetkezetek, kertészeti, gazdasági, földmívelési, méhészeti, egészségügyi, temetkezési stb. stb. egyesületek és társulatok segélyével, míg egyrészt a személyes érintkezést és összeköttetést fentartjuk, addig másrészt híveink anyagi boldogulását s megélhetését is nagy mérvben előmozdítjuk, a mit anyagi korunkban figyelmen kívül hagyni nem lehet, nem szabad. Mindezen társulati s egyesületi élettevékenységnél elől kell járni, hazánk, egyházunk jól felfogott érdekében minden valódi, hivatása magaslatán álló reform. lelkipásztornak és tanítónak.

Kívánatos, szükséges, hogy ők legyenek: „a só“ és „a kovász“ minden egyházas, hazafias, szellemi, vallás-erkölcsi s a közjót szolgáló szent ügynél, a mint ezt sorainkban sokan már szép eredménnyel teljesítik is. Ezekhez kérem én Isten segédelmét és áldását a jövőben is.

Görömbei Péter,
esperes.

KÖNYVISMERTETÉS.

Református Temetési énektár.

Szerkesztette: Novák Lajos theol. tanár és főiskolai lelkész. Ára 1 korona 40 fillér. Trocsányi Bertalan bizománya, Sárospatakon.

Ime, egy fekete köntöskében megjelenő kis, 74 lapra terjedő füzetke, mely a külső színe után is, a belső tartalma után is, ha bús, ha elégikus érzéseket nem költene föl, ha láttára, egy pillantatára gyászba borult hajlékok nem tűnnének szemünk elé, ha a mint kezünkbe vesszük s lapozni kezdjük: föl-föl nem sirna szívünk minden húrja emlékein az éjféli sötét napoknak, a mikor magunk is ott roskadoztunk szívünk szeretettjének ravatala körül, ha a belőle kicsendülő hangok koporsó szögek verését, harangok gyászos zúgását, sírgöröngyök tompa dübörgését nem hallatnák velünk, ha a halál árnyékának völgyébe s a golgothai sziklás meredélyre nem hívna ez a kis füzet bennünket: hát igazán az öröm lelkes szavaival köszöntենek: csakhogy itt vagy, csakhogy itt vagy! . . . de régóta várunk!

Am tekintsünk el a szomorú, fájdalmas impressióktól, miket e füzetke külső megjelenése újra keleszt, felébresztget és hát éppen mert a legszomorúbb, a legsötétebb, a legfájdalmasabb órákban, mikor mimagunk csak szaggatott „jaj“-okban, nehéz sűrű sohajokban füldoklunk — akar hű tolmácsunk lenni, ne fojtsuk el vele szemben a szíves fogadtatás szavait, ne tagadtassuk el magunkkal, hogy kedvesen látjuk megjelenését, kiáltunk elébe: „csakhogy itt vagy, csakhogy itt vagy! . . . de régóta várunk!“

És ne tűnjék föl senki előtt, hogy így fogadjuk ezt a kis gyászos köntösű füzetkét. Hiszen arról van szó, hogy kedveseink elhantolása, innen túl, kezünkben e kis füzetkével, ajkainkon ennek igazán de profundis jövő akkordjaival, a helyzethez méltóbban, gyászunaknak, fájdalmunknak megfelelőbben fog végbemenni.

Eleget, nagyon sokat profanizáltunk, paródiáztunk eddigi temetési énekeinkkel, hogy végre-valahára szívesen ne fogadnánk egy ilyen énektárt, mely nem kontárkéz csinálománya, nem üres rimpengető tákolmány, hanem az őszinte fájó, síró érzelmek hű tolmácsolójának, a vallásos vigaszt édes mézsként, balzsam-írként csepegtetőnek a műve.

S eszünkbe jut: hol is volt egyetemes egyházunk, hogy ime mindezideig nem gondolt temetési énekeink sivárságára, sőt engedte, hogy a hány versfaragó kántor, annyi csodabogarat kötözzön rinbe s zengedezzen hallottaink fölött!?

Mert valóképpen úgy áll a dolog, hogy közkötelesen használandó temetési énektárunk nem levén, egymást érték a füzfa-termékek, a minden jó ízlést, minden nemesebb ideált porba rántó scriptillák. De még a „félhivatalos“ énektárak is micsoda rettenetességekkel zaklatták (s zaklatják ma is) ad majorem Dei gloriam a gyászos feleket s a résztvenni törekvő végtisztességtévőket!

Az e nemü verselmények:

„Elbádjadunk, Megborzadunk,
Meggondolván valóban,
Hogy majd mind koporsóban
Fekszünk rothasztóban“.

igazán képesek megrázni a legerősebb idegeket is, de mit nem cselekedhetnek kiváltképpen a gyöngédebb s a gyászeset által egyébként is különösen megtépedett

idegekkel! . . . Az effélék banálisak is, szertelenül erősek is, éppen ott, a hol a felzaklatott érzelmek csöndes, szelid zsongítására van szükség.

De még ilyenebbeket is énekeltünk valamikor a jó öreg debreceni énektárból (ma! . . . persze nem énekelnek már eféléket?!), azt mondja, hogy:

„Nincs orvosság halál ellen
Patikában, vagy más helyen . . .“

Hát ez bizonyára egy megdönthetetlen sarkigazság, de eltekintve attól, hogy a társadalom egy tisztosztálya: a gyógyszerészek megélhetési módját mal apropos persifálja, éppen nem illendőség ily profán hangon declamálni ott, a hol magasabb nivón nyugvó igazságok után epekedünk, hogy enyhületet, békét, kiengesztelődést találjunk.

S képzeljük hozzá e szöveghez a régi „bagoly diakok“ impertinentiáját, a melyből kifolyólag rendszerint ott került sor az ékes verselmény zengésére, a hol a „patika“ floreal! . . . Biz' ezek éppen nem valának épületes jelenetek s egyebek mellett ezek is ott szerepeltek a temetéskor úton való éneklés eltörlése elleni argumentumok között. Pedig engedelmet! Az úton való gyászdalok zengése, ha azok a gyászdalok valóban szívhez szólók és a helyzet komolyságához illendően adatnak elő: bizony nem törlendő el, hanem igenis magasabb szintjára emelendő.

Hiszen kísérleteztek is már sokan abban az irányban, hogy temetési éneklésünk színvonala emeltessék. Ám több jóakarát mutatkozott mindeneknél, mint kívánatos siker. Ilyen kísérletezés volt többek közt az *Ivánka Sámuelé* („Temetési Énektár“, Sárospatak, 1869.), de lám még ő nála is ekként beszélt az élőkhoz a koporsóban szendergő *csecsemő*.

„Éltemnek bimbójában
Estem halál torkába stb.“

Továbbá a *Horkai Antalé* (Halotti énekes, temetkezési alkalmakra. Budapest 1879.), a kinél meg ugyanaz a *csecsemő* ekként zengi a koporsóból:

„Zsenge koromban tépett el,
Hideg kézzel,
A halál fagyos szele stb.“

s odább:

„Már elmaradhat a világ
Lelkem fölhang
A mennybe Jézusához stb.“

a minél contrastabb valami alig képzelhető, adva lévén mindez egy *csecsemő*, pláne halva levő *csecsemő* szája. S hány, de hány ehez hasonló absurdumot sorolhatnánk föl! . . . Légió az ő számuk.

Valamivel szerencsésebb kísérlet volt a *Szini Péteré* (Temetési énekek különböző alkalmakra. Beregszász. Farkas Kálván tulajdona). De biz' ő is elzeng efféléket akárhányszor:

„Hova, hova kis leány,
Oly hirtelen, ily korán?!
Hideg lessz a sirkebel
S az enyészet rád lehel“

A miből az következnekké szerint, hogy még csak *ezután* fog rálehelni, mintha még nem is lehelt volna rá az enyészet. Ehez hasonló, midőn azt mondja:

„A halandó test megyen
Szenderítő hon felé,

Nyitva várja már a sir,
Hogy mélyen lezárják belé stb.“

Rim és rim, logika és kiemelkedőbb point nélkül. No hát mindezeket messze túlszárnyalja a kezünk alatti „Temetési énektár“. Szerkesztője — mert annak vallja magát csupán — igen helyesen a következőkben körvonalozza az énektárral elérendő célt:

„Célom az volt, hogy olyan temetési énektárt adjak hitsorsaim kezébe, mely egy lépéssel közelebb visz temetési szertartásunk bensőbbé, meghatóbbá tételéhez és ahhoz, hogy a prot. istenitisztelei elvnek megfelelően, lehetőleg az egész gyülekezet énekeljen.“ Továbbá a dolgozásban és a szerkesztésben az volt elve, „hogy a temetési énekben nem a halott bucsuzik, nem is az énekvezér bucsuztat, hanem, ha már bucsuzni kell, *mi* bucsuzunk a halottól. Mert nem állítom én — ugymond — hogy a halott beszéltetése nem költői (hozzá tehetne volna: cum grano salis!); de tagadhatatlan tény az, hogy éppen ez a *fogás* volt a legtöbb izléstelenségnek és hazugságnak szülő anyja a mi temetési énekeinkben.“ Tehát nem is élt ezzel a fogással. Arra igyekezett, hogy az élők részvétellel teljes vigaszt kereső és vigaszt nyújtó, tehát *vallásos* hangulatának legyen a tolmácsa. S az itt körvonalozott célt és elvet — kimondhatjuk bátran — nem is tévesztette szeme elől sehol, egyetlen darabnál sem, sőt el is érte, keresztül is vitte következetesen és pedig szép sikerrel.

Hogy hiányai ne volnának énektárának, ezt elfogultság nélkül nem állíthatjuk. És én részemről nem is akarok szemet hunyni e hiányok; nem annál inkább, mert ő maga kéri előszavában az érdeklődőket, hogy gyűjteményét szigorúan bírálják meg, mert — ugymond — nem az én munkáskám szerencséje, hanem temetési szertartásunk tisztessége a fődolog“. Ugy van.

F. Varga Lajos.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

A keresztyénség terjedéséről egy nagy tudós kimutatta, hogy az az asszonyoknak köszönhető. Keletről, a legszigorúbb törvényű nép köréből megindult egy erős erkölcsű vallás, s jött feltartóztatlanul nyugat felé. Ilyen ereje nincsen fegyvernek, nincsen férfinak. Ilyen ereje csak a nőnek és a szeretetnek van. A klasszikus istenszobrok elporladnak; Hellas már pusztá volt, Rómában még ragyogott Herkules márványa, de hatalmas karja mozdulatlan volt, s erejében nem hitt senki. A Caracalla thermáiban fürödtek körülte, a mezeten, oroszlánbőrös hatalmas isten előtt. Városban, a ligeteken, a mezőkön, a régi istenek csak arra voltak jók, hogy a költők szerelmeikről énekeljenek, s szép, de erkölestelen, finom, de illetlen ünnepeket rendezzenek tiszteletükre, melyeken minden szabad, minden meg van engedve. És keletről jött a komoly hit, a földöntúli, a nem látható életnek hite; mely fölmagasztalta a szenvedést, erénynyé emelte a nélkülözést. szentté a kint, s az élet tobzódásaival a túlvilági szenvedést, terheivel a túlvilági örömet helyezte ellentétbe. E nagy változás kezdeteiről, első belépéséről Rómába ír a „Nagy Képes Világtörténet“ 60. füzeté, mely most hagyta el a sajtót. A 59. füzet a forum történetét adja. A tizenkét kötetes nagy munka szerkesztője Marcali Henrik, egyetemi tanár, a rómaiakról szóló kötet szerzője dr. Geréb József. Egy-egy kötet ára diszes félbörkötésben

8 frt; füzetenként is kapható 30 krajával. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadóknál (Révai Testvérek, Irod. Int. Részv.-társ. Budapest, VIII., Üllői-ut 18.) s minden hazai könyvkereskedés útján.

A keresztyén egyház története. Evangelikus középiskolák felső osztályai számára írta Berecky Sándor ág. h. evang. főgymn. vallás tanár. Budapest. Kókai Lajos kiadása. 1900. Ára 2 kor. 50 fillér. 8° 231 l. Három nagy részre osztja szerző művét: ókori, középkori és újkori egyháztörténetre. Az első terjed Nagy Károlyig, a második Luther fölléptéig, a harmadik napjainkig. Legterjedelmesebb a harmadik rész, mely a könyvnek több, mint felét foglalja el, s benne a magyar prot. egyház történetének sok szép lapot szentel a szerző. Tanulságosan adja elő a különböző vallási irányokat és a jótékonytárgyat a prot. egyházban. Függelékül szól az újszövetségi iratokról, a ker. üldözéséről Néró alatt, közli a Konstantinos milánói rendeletét a ker. vallás szabad gyakorlatáról, a három egyetemes hitvallást (apostoli, niceai, Athanasiusi), Luther 95 tételét és végül az ágostai hitvallást. Az egész könyv a vallásos tankönyvírás terén jönevű szerzőnek érdemes munkája, a ki a ker. főleg a prot. egyház történetével nemcsak szakértelemmel, hanem nagy szeretettel is foglalkozik. A könyv terjedelmességéből azonban, úgy mint tankönyvből, egy kicsit elengednénk. Előadása érdekkeltő, stílusa könnyű. Szerzője birja a hatás titkát. Olvasmányul szívesen ajánljuk!

Felsőcsernátori Bod Péter élete és művei.

Írta Sámuel Aladár ev. ref. lelkész. A Magyar Prot. Irodalmi Társaság kiadványa. Budapest, 1899. 8° 224 l. Elején Bod Péter arcképével. Harminchét esztendővel ezelőtt írta meg a halhatatlan emlékü gr. Mikó Imre a nagytudományú Bod Péter életét. E munkával gr. Mikó egy század mulasztását hozta helyre, de minden kiváló érdeme mellett is még mindig volt a műnek hiánya, amit gr. Mikó is látott és kifejezett. E hiányokat igyekszik Sámuel lelkiismeretes, derék munkájával pótolni. Most már jóformán hiánytalanul és tévedésektől megtisztítva áll előttünk teljes nagyságában a Bod Péter nemes alakja és bámulatós munkássága, melyhez hasonlót alig találunk. A könyv első részében négy fejezetben Bod életével, második részében 6 fejezetben műveivel foglalkozik a hangya-szorgalmú szerző, a ki falusi elszigeteltségében is gondosan összegyűjtött mindent, a mi egyházi irodalmunk méltán egyik legnagyobb alakjára Bod Péterre vonatkozik. Magyar Prot. Irodalmi Társaság hálaára kötelezte a magyar irodalmat, mikor e művet kiadta.

Theologiai ismeretek tára. Szerkesztette Zoványi Jenő theol. m. tanár, tiszaföld-ári lelkész. E hézagpótló s nagyjelentőségű vállalatból megjelent a XIII. (III. köt. 2) füzet, mely a *Porretanus* és *Sebestyén István* (Kocsi) címszavak közé eső szokat tárgyalja azzal a gonddal. körültekintéssel és szakavatottsággal, melyet eddig is mindenkor dicsértünk. De ki kell emelnünk ezuttal is a magyar vonatkozású tárgyak talpra esett és alapos ismertetését s azt a kiváló előnyt, melyet ezáltal a befejezéséhez siető Theol. ismeretek tára nyer. A szerkesztő felkéri az előfizetőket, hogy lakhelyük változtatásáról rendszeren értesítsék, továbbá, hogy ha valamely füzet megjelenéséről az egyházi lapokból értesülnek s akkor pár hét alatt nem kapják meg az őket megillető példányt, szíveskedjenek rövid idő alatt reklamálni,

mert nagy idő múltán nem egészítheti ki példányukat. Ismételten ajánljuk a derék vállalatot, melyért érdemes szerkesztője idejét, erejét, sőt pénzét is áldozza. A XIII. füzet ára 1 kor. 20 fillér, a III. kötet előfizetési ára 4 korona.

NEKROLOG.

SÓLYOM LAJOS,
hódmezővásárhelyi főgymn. tanár.
1871—1900.

A hódmezővásárhelyi főgymnasium rövid pár hónap alatt harmadszor öltött gyászt az elmúlt héten. Három jeles tanárát temette el egymás után. Először egyik nyugalmazott tanára, Kis Gusztáv halt meg, ki maradandó érdemeket hagyott maga után a főgymnasium újjáalkotásának történetében. Majd a legjava férfi korában levő, mint ember és tanár egyaránt kitünő, Sulez Endre hunyt el hirtelen, váratlan. S most a legifjabb Sólyom Lajos követte az eltávozottakat, a ki felől rövid pár esztendei tanársága után is úgy irhattak tanártársai gyászjelentésükben: „Az a kitartó munkásság, lekötelező jóság, melylyel hivatása körében eljár, megszerezte számára minden ismerősének tiszteletét és szeretetét. Ez a szeretet tartja fenn emlékét szívünkben.”

Igazán kitartó és folytonos munkásság volt az ő körülomban nagyon is rövid földi élete. Készült, küzdött a cél felé s mikor már elérte: épen akkor roskadott le. Bizony megható, szomorú sors jutott neki osztályrészül! . . . De hát Isten utai nem a mi utaink, az ő gondolatai nem a mi gondolataink.

Sólyom Lajos Hajdu-Böszörményben 1871. január 13-án született. Édes atyja Sólyom Antal nyug. reform. tanító, édes anyja pedig Karap Mária, kik erejüket jóformán meghaladó áldozattal nevelték sok reményekre jogosító gyermeköket. Alig nyolc éves korában a hajdu-böszörményi ref. gymnasiumba adták, hol elvégezvén a hat osztályt, Debrecenbe küldték s itt 16 éves korában kitünően tette le az érettségi vizsgálatot. Szelid lelke a theológiára vonzotta s 1891-ben, tehát 21 éves korában azt is elvégezte. Ekkor elnyerte az oxfordi egyetemi stipendiumot, a melyet azonban nem élvezett, mert tanárai unszolására gróf Dégenfeld Lajos családjánál fogadott el nevelői állást.

Itt a kiváló család szeretetében két évet töltött s bár marasztották továbbra is, visszatért régi szerelméhez, a lelkészi pályához s a hódmezővásárhelyi nagy ref. egyház egyik nagy tekintélyű lelkésze, Szeremley Sámuel mellett lett segédlelkész, a hol irodalmi téren is nagy tevékenységet fejtett ki, mert segédkezett nagy tudomány főnökének, Vásárhely oknyomozó történetének a megírásában. A „Vasárnapi Ujság”-ba pedig széles körben figyelmet keltett ismeretterjesztő cikkeket írt. Ő nyerte el a pályadíjat a tiszántúli egyházkerület által hirdetett tankönyv-pályázaton a gymnasium 6-ik osztálya számára írt Szymbolikájával.

1891-ben az első, 1892-ben a második lelkész-képességi vizsgát is letette szintén kitünően.

Tudományszomja azonban, de főképen, hogy minél előbb önálló állásba jusson, két évi segédlelkészkedése után, a tanári pályára vitte. A történet-latin szakcsoportot választván, két év alatt ezt is elvégezte, a mikor a hódmezővásárhelyi főgymnasiumnál nyert, mint segéd-tanár alkalmazást. Egy év alatt megszerezvén a tanári oklevelet, rendes tanárrá lett 1898 tavaszán. Ez esztendő

végén pedig megnősült, elvevén volt lelkipásztor főnökének leányát, Szeremley Etelkát. De a sok tanulás életerejét megtámadta s alig egy hónapi boldog házassága után orvosai tanácsára Görbersdorfba ment, a honnan 5 hónapi ott tartózkodása után némileg javulva hazajött s Erdélyben keresett gyógyulást, de a kedvetlen időjárás miatt egyre súlyosodó baja innen is haza hozta az édes szülői házba, Hajdu-Böszörménybe. Felesége pedig, mint Antigoné követte mindenüvé és hitvesi szeretettel, saját élete veszélyeztetésével ápolta szegény beteg férjét, mig nem az, március 5-én este, épen akkor, a midőn orvosai biztatására a legnagyobb reménységgel várta gyógyulását, hirtelen, pár pernyi szenvedés után visszaadta nemes lelkét Teremtőjének.

Temetése a legnagyobb részvét mellett, március 7-én délután 4 órakor ment végbe, Hajdu-Böszörményben, melyen a hivatalok összes tagjai, az ottani gymn. tanárkara s tanuló ifjusága s az összes uri közönség megjelent. Tanuló társa, barátja, Bakóczy Endre vallástanárra mondott felette könyvek között köpyörgést. A sírnál pedig Pap Imre hódmezővásárhelyi lelkész, ki a tanári kar küldöttségével épen a temetőbe érkezett meg, bucsuzott el tőle igazán megható szavakkal: „Vártunk haza — kezdé beszédét — nem jöttél. Mi jöttünk el s itt találkozunk sírod szélén! Oh milyen szomorú találkozás . . . mely egyszersmind bucsuzás is!”

S aztán elváltunk tőle, az igazán jobb sorsra érdemes ifjutól. Könyeink közt csak az az egy vigasztalásunk volt: az Ur akarta így, hogy a szépen indult s fényesnek ígérkező életpályájára idő előtt a sír setétsége boruljon. Legyen áldott az ő akarata s legyen csöndes a boldogultnak síri álma!

Budai János
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Apró hírek.** *A ssatmári egyházmegye* tavaszi közgyűlését f. hó 21—22-én fogja tartani Szatmáron. — *Dr. Budde Károly*, az ó-szövetségi írásmagyarozat strassburgi tanára, a marburgi egyetem meghívását elfogadta.

— **Gyülekezeteink köréből.** *Tunyogi* lelkészsze f. hó 4-én egyhangúlag Lövei Miklós csengeri s.-lelkészt választották.

— **A tiszántúli ev. ref. tanáregyesület** ez évi *mezőtúri* közgyűlésén a már említett felolvasásokon kívül egy rendkívül érdekes és fontos előadást tart még *Farkas Lajos* hódmezővásárhelyi tanár, az ismert hegedű-virtuóz, *a müncheni glyptothekáról és annak kapcsán a művészeti oktatásról.* A *vallástanárok szakértekezletére* a központi választmányának egy a célból kiküldött szűkebb bizottsága a következő kérdéseket ajánlja megvitatásra: 1. Hogyan lehetne a *vallástanitást* benső, meleg *vallásos neveléssé* tenni? 2. Kivánatos-e a *vallástanítás központosítása* két tanítási körre (alsó és felső) osztás által? 3. Megváltoztatandó-e a *gymn. vallástanítás anyaga és ha igen, hogyan?* 4. Szükséges-e a *bibliái olvasmányokat a humántárgyakhoz illeszteni*, általán az egész *vallástanítást kölcsönhatásba hozni a középiskola többi human-tárgyaival?* 5. Mí módon lehet és kell a *középisk. vallásoktatásban a bibliára és az énekekre kiváló gondot fordítani?* 6. Célszerű és kivihető-e a *vallásórákon az újszövetségből egyes szemelvényeket eredeti görög nyelven olvastatni és ilyen olvasás mellett magyarázni?*

— **Az egyetemes énekügyi bizottság** folyó hó 6-án és 7-én tartotta meg Fejes István elnöklete alatt gyűléseit, a melyeken az énekeskönyv revíziója felett tanácskozott. Jelen voltak: Dunamellékről: Szász Károly püspök, Kovács Albert és Baksay Sándor, Dunántúlról: Antal Gábor püspök, Cike Lajos, Rác Géza és Somogyi Antal, Erdélyből: Bartók György püspök, Deák Gerő és Váró Ferenc, Tiszáninnenről: Lévay József, Szinnyey Gerzson, Zombory Gedő, Szotyori Nagy József és Radácsy György, Tizántúlról: Kiss Áron püspök, Balogh Ferenc, Szabó János és Kálmán Farkas. A bizottság kimondotta, hogy az elnök által eddig követett irányelvek szerint az énekeskönyv revíziója folytatandó, hogy az eddig már közlött s a még közlésre érdemes átdolgozásokból egy gyűjteményes kiadás rendezendő. A gyűjteményes kiadás magában foglalja a versenydarabokat is és tájékoztatóul fog szolgálni az új énekeskönyvet illetőleg. E gyűjteményes példány rendezésére, mint bíráló bizottságot, Fejes István elnöklete alatt Baksay Sándor, Cike Lajos, Lévay József, Balogh Ferenc, Váró Ferenc és Radácsy György személyében küldte ki a bizottság. A gyűjteményes példány meg fog küldetni a püspökökhöz, főgondnokokhoz, az esperesekhez, az iskolákhoz és az egyes egyházmegyékhez. Váró Ferenc indítványára kimondotta a bizottság, hogy „1. a már kiválasztott meglévő dallamokat magyaros ritmikái beosztással véglegesen dolgozza ki az albizottság; 2. a közreműködők a nekik jutott dallamokra nézve jellemezzék, szavakkal körülírva, minden egyes dallamnak az érzelmi hatását, műkritikai szabatossággal; 3. adják hozzá minden dallamhoz a hozzávaló szövegversszakainak magyaros ütem- és rimképletét; 4. a szövegeket bíráló bizottság minden szövegben jegyezze hozzá a megfelelő dallamra utalást s minden dallamnál sorolja fel a reá alkalmazott szövegeket“. A dallamok ritmizálása alapelveinek megállapításával a bizottság Szotyory Nagy Józsefet bizta meg; a ritmizáló bizottságba pedig kiküldte Deák Gerőt, Somogyi Antalt, Kálmán Farkast Psenyecký Nagy Zoltánt és Szügyi Józsefet. E bizottság felosztja maga között a felveendő dallamokat, s ha munkájával elkészül, az elnök azt kinyomatva, közölni fogja az ének-szerzőkkel, hogy a dallamnak megfelelőleg alakítsák a szöveg ritmusát is. Kimondotta a bizottság, hogy régi énekdallamok, sőt újak is felvehetők az új énekeskönyvbe, de azokra is a ritmizáló bizottság által megállapított elvek alkalmazandók. Az elnök által eddig tett 400 frt nyomtatási és előkészítési költséget a bizottság helybenhagyta; a további költségek fedezésére és előlegezésére pedig a konventet kéri fel. (Prot.)

— **A protestánsokat közösen érdeklő ügyek tárgyalására kiküldött bizottság** f. hó 6-án tartotta értekezletét, Tisza Kálmán elnöklete alatt Budapesten. A bizottság legelső sorban a nagygeresdi egyezés megújítása és annak az egész magy. prot. egyházra kiterjesztése felett tanácskozott. Tárgyalás alapjául elfogadta a kiküldött kisebb bizottság által elkészített egység-tervezetet, s azt részletenként letárgyalván, a végleges szöveget megállapította. Az így megállapított egység-tervezetet a bizottság az egyetemes gyűlés, illetve konvent elé terjeszti jóváhagyás és elfogadás végett. Az evangélikusok felvetették a budapesti egyetemen szervezendő teológiai fakultás kérdését is; a reformátusok azonban annak tárgyalásába, miután arra megbízatást nem nyertek, nem mentek bele, hanem a kérdést az egyetemes konventhez terjesztik fel elsőben is. Úgyancsak ez lett a határozat az 1848. XX.

törvénycikk végrehajtásának szorgalmazására irányult s szintén az evangélikusok által felvetett indítványnak. A zsinati törvényeknek Horvát-Szlavonországra kiterjesztésével kapcsolatban tárgyalás alá került a zágrábi prot. egyház ama kívánsága, hogy eddig élvezett exempt helyzete továbbra is hagyassék meg s reá a zsinati törvények ne alkalmazzassanak. A bizottság e kívánságnak nem tett eleget, hanem megbizta az érdekelt magyarországi egyházkerületek püspökeit, hogy szólítsák fel a zágrábi egyházat nyilatkozásra az iránt, hogy vajjon az evangélikus, vagy a református egyházhoz kíván-e csatlakozni, vagy pedig, mint egyesült protestáns egyház, a most megállapítandó egység intézkedéseinek fogja magát alávetni? (Prot.)

— **Március tizenötödikét**, a szabadság, egyenlőség, testvériség kivívásának 52. évfordulóját, debreceni főiskolánk tanárkara és ifjúsága az idén is emelkedett hazafias hangulatban, szépen sikerült ünnepélyekkel ülte meg. A tanári kar által rendezett ünnepély, a melyen a tanári karokon, ifjúságon és agg honvédek kivül, főt. Kiss Áron püspök és nagys. Simonffy Imre polgármester, főiskolai helyi gondnok urak is megjelentek, d. e. 9 órakor a főiskola oratóriumában tartatott. A kántus éneke után *Peczko Ernő dr.*, főgymnasiumi tanár tartalmas, szép, nagyhatású emlékbeszédet mondott, melyet a közönség és ifjúság élénk tetszéssel, tapsal és éljenzéssel fogadott. A Hymnus eléneklése után Takács Endre joghallgató szavalta el Ábrányi Emil alkalmi ódáját s a szép ünnepély a Szózatnak az egész gyülekezet által történt elénekléssel végződött. — Az ifjúság ünnepe délután következett. Több ezer főből álló néptömeg lepte el már a kora délutáni órákban a collegium óriás udvarát, emeleti folyosóit és zsufolásig megtöltötte a lépcsőházat, hol a Petőfi szobornál folyt le az ünnepélynek első része. A Petőfi-dalkör a „Tied vagyok, tied hazám“ elénekléssel nyitotta meg az ünnepélyt, aztán Szabó Miklós hittanhallgató szavalta el nagy hatással a „Nemzeti dalt“, utána Kun Béla jh. lépett az emelvényre, s tartotta meg gyakori éljenzéstől kísérvé szép és hatásos, alkalmi beszédét. A kiváltképen alkalmi szép beszéd után Szücs László hittanhallgató szavalt lendületesen Várad Antalól egy Petőfiről szóló költeményt, majd a magyar államvasutak gépjavitó műhelyének alkalmazottai nevében Pogány Ármín gépészmérnök és Csomor Gyula géplakatos helyeztek gyönyörű babérkoszorút a szobor talpazatára s végezetül a Petőfi-dalkör énekelte a Talpra magyart. A lépcsőháztól a collegium udvarára vonult a közönség, hol a főiskolai énekkar rázendítette a Hymnuszt, Takács Endre joghallgató gyűjtő hatással szavalta Ábrányi Emil alkalmi ódáját, Boross Lajos joghallgató pedig az egész udvart betöltő hangon mondotta el a nagy napot lelkesen méltató ünnepi beszédét s a Főiskolai Énekkar által előadott Bergmann: „Ébresztője“ után hosszú, tömört sorokban a tüzoltó zenekar hazafias, zeneszámai mellett a Városháza előtti tere hullámozott a széles piac-utcát csaknem egészen betöltő néparadat, hol a nemzeti-szinü kerettel bevont s nemzeti-szinü zászlókkal feldiszitett emelvény előtt a munkás dalegylet Hubert Szabadság dalát énekelte. Bartha István a debreceni színház tagja a „Nemzeti dal“-t szavalta messzedörgő hangon, majd Sipos Béla joghallgató kötötte le az óriás hallgatóság figyelmét egy minden ízében kidolgozott, szónoki tüzzel előadott beszéddel, mely után a munkás dalegylet a Szózattal zárta be a kollégiumi ifjúságnak igazán díszére és becsületére váló, kifogástalanul rendezett ünnepélyt, melyen

társadalmunk sok kitünőségén kívül a városi tanács képviselőjében részt vettek: Komlóssy Arthur főjegyző vezetése mellett Vecsey Imre, Király Gyula, Hajdu Gyula, Roncsik Lajos, Bészler Károly tanácsnokok, Szabó József főszámvevő, Szabó Kálmán aljegyző és Illéssy Gyula tb. aljegyző. Mindenütt ott volt tépett zászlójával az öreg honvédek kis csapata is, továbbá több testület, társulat és egyesület.

— **Kérelem.** Azon t. lelkész és tanártársakat, kik a középiskolai vallástanítás tantervére vonatkozó véleményes javaslatukat még hozzám el nem küldötték, tisztelettel kérem munkálatuknak legkésőbb március hó 20-ig leendő beküldésére. Pápa, 1900. március hó. Dr. Antal Géza, theol. tanár, az Egyetemes Tanügyi Bizottság szakelőadója.

— **Helyénvaló felszólalás.** Az *Erdélyi Prot. Lap* f. évi 9. számában dr. Szabó Sándor az ellen szólal fel, hogy az 1886. évi XXII. t. c. 138. §. és az 1893. évi IV. t. c. 15. §-a *községi és hasontermészetű adó* fizetése alól mentesít bizonyos társadalmi osztályokat, míg az ugyanazon hivatást végző, de pl. nem állami alkalmazottak semminemű adófizetés alól felmentve nincsenek. E nagy anomáliát tekintve azt a kérdést teszi fel dr. Szabó Sándor: hol itt az igazság? Bizony sehol. Mert ma, az általános teherviselés korszakában, a privilegizált állások sehogysem érthetők. „A kiváltságok osztogatásának a kora — írja a nevezett cikk — lejárt s az államnak nem áll érdekében a kiváltságok szaporítása s ugyanazon osztályok között a gyűlölség felkeltése“. Valójában minden adómentességet meg kellene szüntetni. Ha az állam könnyíteni akar tisztviselőin, adjon nekik olyan fizetést, amelyből minden polgári kötelességeiknek eleget tehetnek. De így csak sérelmeket idéz elő, mikor a nemzettestnek ugyanazon foglalkozású, de nem állami szolgálatban lévő tagjait ridegen mellőzi. „Miért nem részesülnek — mondja dr. Szabó — pl. a *felekezeti tanárok* mindazon kedvezményekben, melyekben az állami tanárok? Talán a felekezeti tanárok, nem eléggé jó hazafiak, talán nem azt a célt szolgálják, nem ugyanazt a munkát végzik!? Bizony ideje már, hogy az ilyen kétféle mértékkel való mérésnek vége vessék! A debreceni tanárok egyenként és összesen is folyamodtak már a községi pótadó elengedéseért, de hiába. Ezt is az egyházkerület útján a konventnek kellene kérelmezni, mint ahogy már pl. a vasuti kedvezmények ügyében többszörös fölterjesztést tett.

— **Mi ez?** A Szeberényi Lajos Zs. által Békéscsabán szerkesztett és kiadott „*Evangelikus Egyházi Szemle*“ f. évi második számából (febr. 28-iki) idézünk egy pár passust. A két prot. (ág. ev. és ev. ref.) egyház közt kötött *nagygeresdi* egységnek most tervbe vett revisióját így bírálja egy cikk: „Minden egységet, mint *unióra* való nyílt vagy leplezett törekvést visszautasítunk, mivel az unio még mindenütt *Isten egyházának, az ág. h. ev. egyháznak* romlására vezetett“. Tovább mondja „minket (már t. i. az ág. hitv. ev. és ev. ref. egyházat) nagy elvi kérdések választanak el egymástól, s a kölcsönös helyettesítés egyáltalán csak az esketés és temetéseknel volna engedélyezhető. mivel a református egyh. a keresztség és úrvacsora, tehát a szentségekről szóló tanban lényegesen eltér *tőlünk s így a szentírástól*“. Ugyanez az úr, a ki a *geresdi* egységet ekként bírálja kijelenti „hogy a felső-magyarországi ref. egyházaknak létjogosultságuk nincs, mert eddig ott csak lutheranus gyülekezetek

léteztek“. Miután így megtagadja tőlünk reformátusoktól, hogy mi Isten egyházának tagjai és az evangéliumnak követői vagyunk, nagyon természetes, ha egy másik úr így ír a nevezett lapban: „A mi egyházunk (t. i. az ág. ev.) e *testvért* (t. i. az ev. ref. egyházat) sohasem ismerte el . . . Ideje volna már, hogy a *testvéregyházat* ne emlegessük! . . . A mily bizonyos, hogy a mi egyházunk (már t. i. az ág. ev.) az *üdván tisztu igazságát bírja* s a ref. egyház *nem* (éppúgy nem, mint a róm. kath. egyház, csak más tekintetben), éppoly bizonyos az is, hogy a két egyház *nem lehet testvér*. Az igazság nem testvére a tévelygésnek.“ A szerkesztő ezt az excommunicatiót ilyen módon nyitja: „Én sem óhajtom az uniót, de a ref. egyházat, eltekintve elvilágiasodott s a politika szolgálatában álló külső megjelenésétől és egyházkormányzatától, mégis *testvéregyháznak* tartom“. Ezzel nagy kö esik le a szívünkről, mert láthatjuk, hogy még sem vagyunk egészen a testvériességből kirekesztve. Hanem azt kérdezzük mi ezek után, hogy mi ez? Tendenciosus támadás-e, vagy meggondolatlanság? És azt kérdezzük továbbá, hogy lehet-e az olyanokkal, mint az Evang. Egyh. Szemle cikkezői akár a *geresdi* egységet, akár a *kéri szerződést* fentartani? És azt kérdezzük végül, nem merő önáltatás és illúzió-e minden mi közös actionk és egyesülésünk? Szeretnénk, ha maga az Evang. Egyh. Szemle szerkesztője adna megnyugtató feleletet és körmére koppintana egyes ultramontan dolgozó társainak. Mert ha a *békességnek* lelke eltávozik tőlünk, alighanem rég várt és felette örvendetes *spectaculumot* nyújtunk közös, nagy ellenünknek.

— **Felhívás!** Vörösmarty Mihály születésének 100 éves évfordulójára (1900. dec. 1.) a székesfésérvári Vörösmarty-Kör a magyar költők királyának leveleit akarja összegyűjteni és kiadni. Minthogy a nagy embereket egészen közel szemünk elé állítja azoknak baráti bizalomból eredő levelezése, azért Vörösmarty leveleinek gyűjteménye is irodalmilag értékes és érdekes forrásmunka lesz. A szakember tudja, hogy mily nehéz dolog az országban elszórt, legtöbbször kegyelettel őrzött ilyenmű leveleknek összegyűjtése. A Vörösmarty-Kör választmánya épen ezért tisztelettel kéri, hogy nehéz munkájában a kegyeletes kezek, továbbá a szakférfiak, valamint a könyvtárak igazgatóságai a hazafias ügy iránt való lelkes buzgalomból vállvetve segítségére lenni sziveskedjenek. Minden, még a legkisebb (eredeti vagy másolt) levélkét is, vagy arra vonatkozó utasítást köszönettel fogad a választmány s kéri, hogy a küldemények a Vörösmarty-Kör titkárához, Capáry László főgymn. tanárhoz, küldessenek. Székes-Fehérvárott, 1900. febr. 28. Hazafias tisztelettel a székesfésérvári Vörösmarty-Kör választmánya.

— **Követendő példa.** A *rimaszombati ev. ref. egyház legelőkelőbb hivei* együletet akarnak alapítani, mely tisztességhez, vagyonhoz ragaszkodó, tántoríthatlan hithűségű, vallásos iparosokat, s a magyar nemzeti eszméért áldozni kész hazafiakat neveljen. Az egyesületet az a szomorú tapasztalat hozza létre, hogy a kézműves iparra nehezedő mostoha viszonyok az ősi családoknak a multak hagyományait követendő példáit megérteni tudó gyermekeit minden irányban széjjel-szórják, idegenek nyomulnak helyökbe s az ősi hit és erény követői mind jobban kivesznek. A régieket megmenteni, az újakat beoltani s felekezetünk szegényebb tagjainak a szerény módon, becsületesen való megélhetés eszközeit nyújtani — lesz feladata az egyesületnek, amire segítsé a hatalmas Isten. Sok városban

elkelne egy ilyen egyesület, így *Debrecenben* is, melynek ősi lakói a nagyszámú beözönlés folytán hovatovább elszíntelednek, ennek a processusnak minden veszélyével együtt. A rimaszombatiak az egyület alakítására és adakozásra felhívó lelkes szöveget bocsátottak ki, a mit első helyen *Baksay István* kir. tanácsos, az egyh. főkurátora irt alá, azután *Bodor István*, főgymnásiumi igazgató, *Cinke István* lelkész és így tovább.

— **Egyéves önkéntességre előkészítő iskola.**

Az egyéves önkéntesi jog tudvalevőleg bizonyos iskolák (gymnasium, reáliskola stb.) elvégzéséhez van kötve. De lehetnek egyéves önkéntesek az oly ifjak is, a kik nem végezték el azokat az iskolákat, ha t. i. még sor alatt nem állottak és a megkívánt fölvételi vizsgát leteszik. Van Debrecenben egy iskola, a mely az ilyen ifjakat, tekintet nélkül foglalkozásukra és előképzettségükre, a felvételi vizsgálatra előkészíti. Az iskola állami felügyelet alatt áll. Igazgatója *Lichtblau Albert*, a ki készséggel és díj nélkül szolgál felvilágosítással.

Szerkesztői üzenet.

E. J. Köszönjük, mielőbb sort keritünk reá. Kérünk többet is.

TARTALOM-JEGYZEK: Az ébresztő kürt. Fekete Gyula. — Kántori állásaink a jövőben. Sinka Lajos — Tárca: Báró Eötvös József. Gulyás Lajos. — T a n ü g y: Az igazgatói utasítás. — K ö z l e t ű n k: Nyílt levél egy ismeretlen hölgyhöz. Gulyás Lajos. — Végző költségvetéünk ügyében. Rózsa Sándor. — A „töháti ev. ref. lelkészi kör” értekezlete. M. — Uj idők, új működési körök. Görömbei Péter. — K ö n y v i s m e r t e t é s: Református Temetési Énektár. F. Varga Lajos. — Irodalom. — Nekrológ. Súlyom Lajos. Budai János. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályásat

segédkántori állásra.

A mezőtúri ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy segédkántori állomásra. Évi fizetés: 400 forint. Kötelesség: az org. kántor akadályoztatása vagy elfoglaltsága esetén annak helyettesítése. Orgonázásban való jártasság kívántatik. A bizonyítványok alólirt elnökséghez, folyó hó végéig beterjesztendők.

Mezőtúr, 1900. március 13.

Lukács Dániel,
lelkész-elnök.

Eladó harang.

A kunhegyesi ev. ref. egyháznak, egy régi, de teljesen jó állapotban levő, mintegy 350 klgr. súlyú, szép tiszta, csengő B hangú harangja, jutányos áron eladó. Értekezhetni iránta alólirttal.

Kunhegyes, 1900. március 4.

Rács Miklós,
ev. ref. lelkész.

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe

DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czimemre figyelni tessék.